

Josep Maria Llompart i l'Obra Cultural Balear (1976-1983)

Josep Maria Llompart i l'Obra Cultural Balear (1976-1983)

La normalització de la llengua
és la lluita per la llibertat del nostre poble.

Josep M. Llompart

Aquesta obra ha rebut un ajut de

Fotografies:

Francesc Amengual Barceló

José Juan Guijarro

Arxiu Mallorca Literària

Arxiu Obra Cultural Balear

Disseny gràfic: **Hastalastantas**

Coordinació i assessorament lingüístic: **Obra Cultural Balear**

Edició: **Obra Cultural Balear**. Carrer de Sant Alonso, 24. 07001 Palma

Depòsit legal: **PM 00968-2025**

Josep Maria Llompart i l'Obra Cultural Balear (1976-1983)

Lina Moner Mora
Obra Cultural Balear

Autor: Francesc Amengual Barceló

MEMÒRIA D'UN VIATGE

He vist uns homes
de sang afadigada,
ossos humiliats d'enllà dels segles;
uns homes amb els ulls com ganivetes
per fitar el cel amarg.

Aquests homes
no diuen mai: la nostra terra,
perquè ells són
la nostra terra.

Josep M. Llompart, *La terra d'Argensa* (fragment)

Introducció

El poeta Josep M. Llompart fou president de l'Obra Cultural Balear (OCB) entre els anys 1976 i 1983. Per entendre el seu paper i la seva implicació en l'entitat, cal tenir present la trajectòria de l'OCB des que fou fundada fins al context històric en què es desenvolupà la seva presidència. Ens referim al període que abasta la dictadura franquista, la preautonomia i els inicis de les institucions autonòmiques. Aquest context condicionà, en cada moment, les actuacions dels presidents i de les juntes directives de l'entitat.

L'Obra Cultural Balear es va constituir el desembre de 1962. El primer president de l'entitat fou l'enginyer i home de lletres Miquel Forteza (1962-1969). Al principi, comptava amb 31 socis fundadors, que augmentaren fins a 224 en el moment en què morí Forteza. Aquest nucli inicial esdevingué un focus de resistència davant la castellanització imposada pel règim franquista.

El segon president de l'entitat, l'apotecari Climent Garau (1969-1976), orientà l'OCB cap al nacionalisme i contra el franquisme. En acabar la seva presidència, el nombre de socis havia augmentat considerablement. La seva inquietud cívica i cultural el dugué a crear el Grup Blanquerna, un seminari d'estudi i reflexió sobre la realitat nacional de Mallorca des d'una perspectiva cristiana i de progrés. En aquell moment, l'ensenyament i la difusió de la llengua catalana esdevingueren l'eix central de l'activitat de l'OCB. El 1971, es modificaren els Estatuts per transformar l'entitat —nascuda com a societat civil— en una associació i adaptar-se a les circumstàncies del moment.

Josep M. Llompart va assumir la presidència de l'Obra Cultural Balear entre 1976 i 1983, primer com a president en funcions i, posteriorment, com a president electe. Aquesta fou una de les etapes més difícils per a l'OCB, marcada per la transició política i pel complex i sovint contradictori període del règim preautonòmic.

Josep M.ª Llompart, nou president d'O.C.B.

El dia 22 de juny passat l'Obra Cultural Balear va celebrar Junta General ordinària a l'Estudi General Lul·lià, presidida pel Sr. Josep M. Llompart i membres de la Junta Directiva. Era la primera que celebrava d'ençà que, com a resultat de les passades eleccions, la Junta Directiva havia quedat notablement renovada i amplificada.

Potser d'aquest renovellament de la Junta hauríem pogut esperar una considerable revitalització de les seves activitats, però, tal com s'exposava a la circular informativa que acompanyava la carta de convocatòria, la seva actuació s'havia vist molt intensament condicionada pel complex moment polític que hem viscut aquests darrers mesos, de tal manera que gairebé no havia pogut fer més que recollir les inquietuds del moment per treure'n el millor partit possible. En aquest sentit podríem citar, com activitats més destacades, la campanya de recollida de firmes d'adhesió al reconeixement de l'ús oficial de la nostra llengua i dues taules rodones sobre autonomia.

De cara al futur, una vegada normalitzada la situació política, indubtablement la Junta Directiva haurà de fer front a dificultats importants abans de trobar el camí adequat a unes circumstàncies noves i ben diferents de les que hem viscut durant l'etapa de quaranta anys que deixam enrera, cosa que segurament l'obligarà a fer un replantejament total de la seva línia d'actuació. De tota manera, una doble tasca urgent que s'imposa i que va quedar clarament definida en l'Assemblea, és la d'ampliar i potenciar la secció d'ensenyament de la nostra llengua i la d'arribar a tot el poble per ajudar-lo en el recobriment de la consciència de la seva identitat.

La proposta de nomenament del President i la modificació dels Estatuts i del Reglament d'Eleccions constituïen els punts més destacats de l'ordre del dia de la reunió.

Per votació secreta dels membres de la Junta Directiva, i donant compliment a un acord pres en la darrera assemblea, el Sr. Josep M. Llompart de la Peña, que fins ara havia assumit provisionalment les funcions de President, era proposat per ocupar la presidència efectiva de l'associació. La proposta va ser aprovada per unanimitat absoluta.

La modificació dels Estatuts afectava únicament l'article 2 on s'especificaven les finalitats de l'Obra Cultural Balear i tenia per objecte ampliar les seves facultats per intervenir per via administrativa i fins i tot per via judicial, si arribava l'ocasió, en defensa del patrimoni geogràfic, urbanístic i artístic de les nostres illes.

Quant al Reglament d'Eleccions, l'única modificació substancial que s'hi introduïa feia referència a la manera d'eleger el President que, si fins ara havia estat elegit directament pels socis, a partir de l'aprovació del Reglament seria elegit, com tots els altres càrrecs de

la Junta Directiva, per votació secreta entre els membres de la mateixa Junta.

Les dues modificacions, la dels Estatuts i la del Reglament d'Eleccions, varen ser aprovades després d'uns aclariments demanats pels socis.

En el capítol de **precis i preguntes**, molt animat, intervingueren una bona part dels socis assistents, tant per exposar les seves crítiques, com per fer propostes concretes de possibles activitats. Es va insistir, especialment, en la conveniència d'intensificar la difusió de l'estudi de la nostra llengua i en la necessitat de fer arribar la influència de l'Obra Cultural Balear a les capes més populars i al jovent. També va ser tema de comentari la situació econòmica que constitueix motiu de preocupació, donat que l'aportació dels socis no creix en la mateixa proporció que el volum de les despeses. Distints membres de la Junta Directiva intervingueren en aquest punt demanant que els socis, conscients de la importància i necessitat de les activitats de l'Obra, augmentin l'import de la seva quota i que ajudin proposant socis nous o indicant el nom de persones capaces de comprendre i defensar generosament els ideals de l'Obra Cultural Balear.

LL. P.

Diario de Mallorca

un diari

per a tots els mallorquins

L'any 1976 fou especialment intens, amb l'eclosió de les organitzacions polítiques, la legalització dels partits i una gran mobilització de la societat civil. Llompart participà activament en aquest procés signant una campanya en favor de l'amnistia dels presos i exiliats polítics del franquisme. Fou un moment clau per exigir els nostres drets lingüístics i nacionals. A més, l'OCB es convertí en un referent en la promoció dels cursos de llengua catalana, l'impuls de publicacions en català i la normalització lingüística, especialment en l'àmbit educatiu i dels mitjans de comunicació. Aquests foren els objectius que caracteritzaren l'entitat en aquesta primera etapa d'existència.

A començament dels anys vuitanta, amb l'arribada de la democràcia, es passà d'una situació d'opressió a una altra de relativa llibertat, la qual obligava tant els partits polítics com les entitats civils a replantejar-se el seu paper. Durant la transició, l'OCB esdevingué un punt de trobada de la major part de les iniciatives unitàries relacionades amb la llengua, la cultura i la política nacional. Sovint, la seu de l'entitat era l'únic local autoritzat on podien reunir-se els opositors al règim, i acollia múltiples trobades per preparar el nou panorama social i polític.

L'OCB, sota la presidència de Josep M. Llompart, s'adaptà a les circumstàncies polítiques de cada moment; lluità contra els intents de substitució cultural i lingüística, i treballà incansablement pel recobriment —lent i ple de dificultats— de la nostra llengua i de les nostres institucions.

Francesc de B. Moll, impulsor de l'OCB, i els primers presidents de l'entitat, Miquel Forteza i Climent Garau

Josep M. Llompart i Encarnació Viñas al santuari de Delfos, 1987

PASSA, PASSEJA, VA A LA FEINA

Va a la feina. Passa, torna
de la feina. Passeja.
Dona. Diari. Diumenge.
El fill. La filla. Capvespre. Cafè. Passeja.
Passa. Torna.

I, de sobte, la nit.

Josep M. Llompart, *La terra d'Argensa* (fragment)

1. Josep M. Llompart: una vida al servei de la cultura i del país

Josep M. Llompart de la Peña (1925-1993) fou molt més que un poeta: va ser un intel·lectual compromès, un articulista incisiu, un assagista lúcid, un traductor delicat i un activista incansable en favor de la llengua i la cultura catalanes.

Va néixer a Palma el 23 de maig de 1925, però va passar els primers anys de la seva infància a Galícia, a on el seu pare, militar de professió, estava destinat. De mare castellanoparlant i educat inicialment en castellà, va ser a Mallorca, ja de petit, quan va descobrir la riquesa de la llengua catalana: el pare, per entretenir-lo durant una llarga malaltia, li llegia rondalles mallorquines. Aquell contacte li obrí les portes d'un univers que marcaria tota la seva vida.

Entre 1935 i 1942, estudià el batxillerat a l'Institut Balear, on va fer amistat amb Miquel Llodrà, apassionat per la cultura pròpia i una gran influència per a ell. Llodrà fou qui li donà a conèixer els grans poetes de la tradició catalana. Més endavant, el 1942, s'inscrivé com a alumne lliure de Dret a la Universitat de Barcelona, on entrà en contacte amb figures com Josep Benet i Lluís Casassas i Simó, que li descobriren la literatura catalana contemporània. Es llicencià el 1947 i començà a escriure poesia en català, decidit a fer d'aquesta llengua el seu instrument de creació i compromís.

Als anys cinquanta entrà en contacte amb els cercles literaris de la postguerra mallorquina. Malgrat la repressió del règim franquista, formà part d'**Els Amics de les Lletres**, un grup d'intel·lectuals mallorquins amb un fort compromís cultural que organitzaven tertúlies clandestines, excursions i reunions per impulsar la cultura pròpia. Col·laborà en projectes

Josep M. Llompart amb companys i professors del darrer any de batxillerat

Roda de premsa per la recepció del Premi d'Honor de les Lletres Catalanes, 1982

editorials i iniciatives culturals, com la frustrada revista **Raixa**, de la qual només se'n publicaren dos números, i l'antologia **Els poetes insulars de la postguerra**, recollida per Manuel Sanchis Guarnier. Es vinculà amb figures com Llorenç Moyà, Jaume Vidal Alcover, Miquel Gayà i Joan Fuster, amb qui mantingué una amistat intel·lectual sòlida. També participà en l'Acadèmia de la Història de Mallorca, que comptava amb l'impuls del pare Batllori, on es feien lectures poètiques i s'impartien conferències sobre temes culturals i literaris de Mallorca.

En paral·lel a la seva feina a la Prefectura d'Obres Públiques, es dedicava intensament a la literatura. Es casà amb **Encarnació Viñas**, filla d'un mestre republicà depurat, professora i germana de la poeta Cèlia Viñas, i començà a publicar poemes i a fer crítica literària. Treballà amb Camilo José Cela a la revista **Papeles de Son Armadans** (1956-1961) com a gerent, secretari i subdirector, fet que li permeté conèixer la literatura contemporània d'altres cultures i obrir-se a noves influències.

A partir dels anys seixanta, participà en nombroses activitats literàries, culturals i cíviques; col·laborà en les activitats del secretariat del **Diccionari català-valencià-balear**, i esdevingué assessor i director literari de l'**Editorial Moll**, on ajudà a construir el cànon de la literatura catalana a Mallorca. Prologà i seleccionà obres fonamentals, creà una base sòlida per a les generacions futures i contribuï decisivament al creixement de la literatura catalana a les Balears. No abandonà aquesta tasca fins al 1992. Moll i Llompart compartiren molt més que la seva passió per les lletres, l'amor per la nostra terra.

També es dedicà a la **docència**. Entre 1969 i 1972 impartí classes de literatura i cultura catalana a la delegació de la Universitat de Barcelona a Palma a l'edifici de l'Estudi General Lul·lià. Reprengué aquesta tasca el 1987 a la Universitat de les Illes Balears, com a professor associat, fins que es jubilà el 1991.

La seva activitat literària i cívica s'intensificà a les dècades dels setanta i vuitanta, que són els anys de màxima fecunditat literària. Col·laborà en la premsa amb articles sobre autors illencs i qüestions sociolingüístiques i nacionalistes. També encetà la seva etapa com a traductor; participà en accions polítiques i culturals, i es comprometé plenament amb el seu país.

El novembre de **1976** assumí provisionalment les funcions de president de l'Obra Cultural Balear. El 22 de juny 1977, la Junta General Ordinària, en compliment de l'acord de l'Assemblea de Socis, el nomenà president, càrrec que exercí fins al novembre de 1983. Durant aquests anys difícils, en plena transició democràtica, **liderà l'entitat amb fermesa, serenitat i claredat de visió**.

A partir dels anys vuitanta, Josep M. Llompart va rebre **nombrosos reconeixements**, tant per la seva tasca literària com per la seva labor cívica, i va assumir diferents càrrecs en entitats: el Premi d'Honor de les Lletres Catalanes (1982), la Creu de Sant Jordi (1982), la presidència de l'Associació d'Escriptors en Llengua Catalana (1983-1987) i la incorporació a la Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans (1985) o la primera presidència de la Federació Lluï (1990). Des de 1979, també fou membre de la Comissió Gestora

de la Universitat Catalana d'Estiu, de la qual fou vocal fins al 1991. L'Escola Municipal de Mallorquí li va donar el reconeixement de mèrits de l'any 1987. El 1992, l'Obra Cultural Balear organitzà un seguit d'actes d'homenatge a la seva labor cívica. El seu prestigi i la seva autoritat moral eren indiscutibles.

Va morir el 28 de gener de 1993, a 67 anys, en plena maduresa creativa. El comiat a Josep M. Llompart va tenir lloc amb honors al Parlament de les Illes Balears.

El seu llegat ha estat reconegut de múltiples maneres. El 2009, fou proclamat **fill il·lustre** de Palma. El 2018, es va celebrar l'Any Llompart amb motiu del 25è aniversari de la seva mort i el Consell de Mallorca el va proclamar **fill predilecte**. El 2025, en commemoració del centenari del seu naixement, el Govern de les Illes Balears ha tornat a declarar un nou Any Llompart.

S'han dedicat nombrosos espais a la seva memòria, i places, carrers i un institut duen el seu nom.

El **Premi Josep M. Llompart**, establert després de la seva mort dins els Premis 31 de Desembre que concedeix l'Obra Cultural Balear, es creà en atenció a la seva figura capdavantera de l'activisme cívic i del redreçament nacional a les Balears, i s'adreça a les persones que hagin destacat a les Illes Balears per la seva dedicació a la normalització de la llengua, la cultura i la identitat nacional.

Pregó llegit amb motiu de les festes de So n'Espanyolet i Son Cotoneret de 1976.

ELOGI DEL BARRI

Enemic de pregons, dels rituals, de les convencionals retòriques, no sabia ben bé com justificar la meua presència davant vosaltres. Dia 18 de juliol de 1936 jo anava pels deu anys; dia 20 de novembre de 1975, n'havia fet cinquanta. Mitja vida, doncs, d'escoltar en silenci i sense moure un dit la més vana parauleria triomfalista, les mentides més rodones, les enceses lloances dels mites més sumptuosos, les més ensopidores novel·les rosa. Ja podeu comprendre que tot plegat és una vacuna massa intensa perquè em pugui avenir ara a les habituals cerimònies, a la rutina de l'elogi complaent, obvi i esperat. Després de quaranta anys de buidar paraules, ja és ben hora d'omplir-nos les mans de fet, i si tots plegats ens reunim, no hauria de ser per escoltar les repetides vanaglàries, sinó per projectar alguna aportació, per modesta i petita que sigui, a la tasca que avui ens pertoca amb urgència cada cop més imperiosa: la tasca de construir un país habitable, autèntic i nostre.

Lluc, novembre de 1977

Josep M. Llompart rebent la Creu de Sant Jordi, 1982

Reconeixement de mèrits de l'Escola Municipal de Mallorquí, 1987

Josep M. Llompart en l'acte de la Diada de Catalunya al Fossar de les Moreres, 1978
Fotografia: Montserrat Manent

CAMÍ DE PERFECCIÓ

Mai no et deturis:
no hi ha fi ni principi.
Però les roses
cada cop més vermelles
les passes t'encatifen.

Josep M. Llompart, *Spiritual*

2. Un intel·lectual compromès: el vessant cívic de Josep M. Llompart

L'activisme cívic de Josep M. Llompart va ser indestruïble de la seva tasca intel·lectual. Ja des dels anys seixanta es va implicar en iniciatives de resistència cultural i oposició al règim franquista, i mostrà una coherència ètica que marcava tota la seva trajectòria.

Entre les activitats més destacades hi ha la seva participació en les **Aules Culturals de Palma**: cicles de conferències i debats sobre poesia, teatre i novel·la que s'organitzaren entre 1966 i 1968 en espais com la Galeria Grifé Escoda i la Casa Regional Catalana. Aquestes trobades, molt vigilades per la policia franquista, foren finalment clausurades, i alguns participants —com el mateix Llompart— van arribar a ser detinguts i tancats una nit al calabós del Govern Civil.

També assistí a reunions a **Mondragó**, a casa de Tomàs Cano, on hi havia intel·lectuals com Blai Bonet, Joan Fuster, Bernat Vidal i Tomàs o Manuel Sanchis Guarnier. Aquelles vetlades, tot i el seu caràcter clandestí, foren veritables espais de llibertat intel·lectual.

Des dels inicis de l'Obra Cultural Balear, Llompart col·laborà amb decisió en les activitats que organitzava l'entitat. El 1964, fou membre del jurat d'un certamen literari per a joves que premiava la recitació de poesia mallorquina. El 1965, **elaborà els textos del primer calendari editat per l'OCB**, i aquell mateix any acompanyà Francesc de B. Moll a Menorca per inaugurar els **cursos de català per a professors**. Era el soci número 85 de l'OCB.

El 1966, formà part de la **Comissió Cooperadora de Treball i Propaganda** de l'OCB, i es convertí en un conferenciant habitual de molts dels actes. L'any següent, fou un dels signants d'un **escrit dirigit al Ministeri d'Educació** en què s'exigia la incorporació del català a tots els nivells educatius. Fou cap de redacció de la revista **Lluc** des de 1972 fins a 1985. Gràcies a un nombre considerable d'articles i parlaments, va fer una tasca extraordinària de conscienciació popular.

El setembre de 1968, assistí a la **trobada de s'Arracó**, considerada la primera reunió política amb un caràcter eminentment nacionalista de la postguerra. Hi coincidiren una vintena de catalans, valencians i illencs compromesos amb la recuperació nacional i l'enfortiment de lligams comuns.

El 1968, fou convidat a fer el pregó de la festa de la vermada a Binissalem: «Reflexions una mica frívoles a l'entorn del vi». Durant els anys setanta continuà implicat en activitats culturals i cíviques: el pregó «Elogi del barri» de les festes de So n'Espanyolet i Son Cotoneret (1976), en què reivindicà un carrer per a Bartomeu Rosselló-Pòrcel; el pregó de les festes de la Mercè de Barcelona (1979), en què feu una defensa ferma de la catalanitat de Mallorca, i el pregó «Un homenatge de Santanyí i als seus escriptors» (1983) de les festes de Sant Jaume de Santanyí.

També fou present a les diades nacionals del País Valencià i a la celebració de l'11 de setembre de Barcelona (1978-1979).

A partir de 1969, Josep M. Llompart participà activament en la **Universitat Catalana d'Estiu** (UCE) de Prada, creada per promoure i fer avançar la llengua i facilitar un espai de llibertat amb gent de la Catalunya Nord, el Principat, el País Valencià i les Illes. Formà part de la Comissió Gestora de l'UCE de 1979 a 1984, i del patronat, com a vocal, de 1985 a 1991.

Amb la mort de Franco i l'inici de la transició, es va propiciar el naixement de nombroses formacions polítiques. Entre les de caràcter nacionalista, cal esmentar la implicació de Llompart en el **Grup Autonomista Socialista de les Illes (GASI)**, al costat de figures com Climent Garau, Isidor Marí, Miquel Duran Ordinyana i Pere Nicolau. El seu objectiu era impulsar un **projecte polític mallorquí arrelat, socialment avançat i nacionalment compromès**.

Com a president de l'OCB, mostrà una gran capacitat de lideratge. Després de la manifestació antiterrorista de 1978, que generà tensions internes, s'acordà que l'OCB no es posicionaria en actes estrictament polítics i mantindria la seva independència respecte als partits en uns moments de màxima efervescència política. **Defensava una entitat forta, cohesionada i no supeditada als vaivens polítics.**

Un dels moments més emblemàtics del seu coratge va ser la gran manifestació per l'autonomia que va tenir lloc a Palma el **29 d'octubre de 1977**. Davant una Plaça Major plena a vessar, Llompart fou l'encarregat de llegir el manifest unitari. Quan es referí a la nostra llengua com la catalana, alguns sectors reaccionaren cridant «Mallorquí, mallorquí». Llompart, amb veu ferma, repetí **«Català, català, català»**, reafirmant amb serenitat i contundència el nom de la llengua; després va prosseguir la lectura del manifest. En aquells moments difícils, mantingué la seva posició coratjosa i enèrgica.

També secundà la resposta a l'intent de cop d'estat del 23-F encapçalant la presència de l'OCB a la **manifestació per la llibertat i la democràcia de 1981**.

Josep M. Llompart, amb els seus articles, discursos i parlaments, esdevingué una de les veus més respectades de la **consciència nacional i cultural de les Balears**, una veu clara i compromesa que mai no va defallir

en la seva lluita per la normalització de la llengua catalana i la difusió i la promoció de la nostra cultura.

PAÏSOS CATALANS: UNA REALITAT

Tant la qüestió de la llengua com el replantejament polític que entre tots anam formulant tenen molt a veure amb aquesta realitat que anomenam, ja sense por i voldríem que sense malentesos de cap casta: **PAÏSOS CATALANS**.

Creim que els qui parlem una mateixa llengua i hem anat bastint una mateixa cultura i som germans per tants motius i ens relacionam per tantes causes, habitam i formam els **PAÏSOS CATALANS**: no sols per unes arrels històriques comunes, sinó per una realitat ben viva i actual. En són una prova els esforços comuns per la normalització de la llengua, la participació cada cop més pollent a la Universitat Catalana d'Estiu a Prada, l'engrescada preparació del Congrés de Cultura Catalana, la trobada de Cura del passat gener, el primer encontre de Perpinyà el mes passat i tantes i tantes realitats d'avui que fan que positivament o negativament, amb il·lusions i conviccions o amb entrebancs de diversa índole (com és ara la constitució de l'Assemblea de les Illes), el tema dels **PAÏSOS CATALANS**, i les Illes dins ells, sigui qüestió de primera importància.

Editorial de la revista *Lluc*, maig de 1976 (fragment)

Josep M. Llompart participant en l'acte de la Diada del País Valencià, 1978

DESAMOR

Com si de cop abolissin
el fonoll de l'estiu, la raconada
que cobegen ones
agitadíssimes;
com si de cop
prohibissin l'Óssa Menor, les taronges,
el seu cos nu en el capvespre d'assutzenes;
com si sense avisar
els coloms morts enllotessin tot el gris de l'alba;
com si les campanes
es negassin a repicar, com si la barca
ja no volgués sortir mai més de la nit de la cala;
com si la torre de Pisa
s'ensorràs finalment un cap al tard de flautes;
com si les llàgrimes
ja no poguessin emmelar-te l'esguard,
com si definitivament
et morissis en el cap de cantó de la memòria.

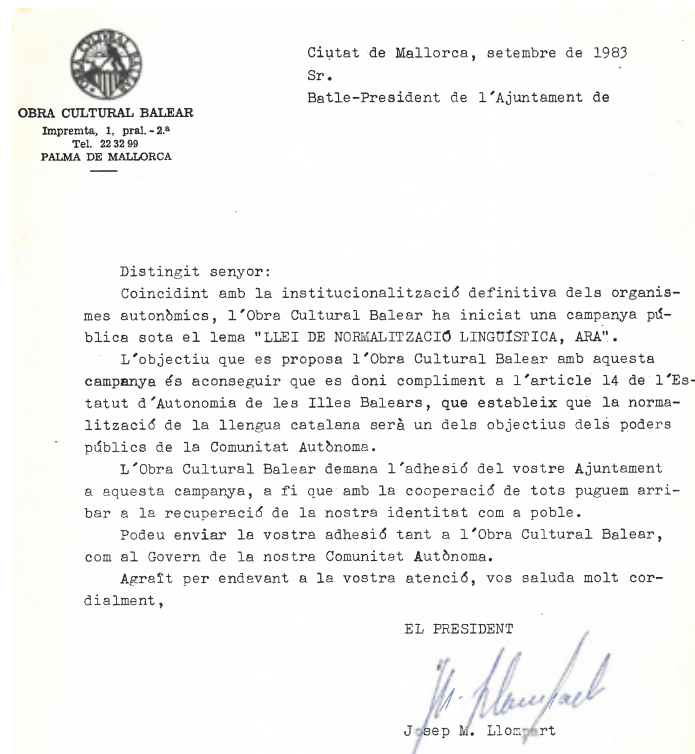
Josep M. Llompart, *Spiritual*

3. La llengua com a eix de país: La lluita per la normalització

Per a Josep M. Llompart, cada paraula en català era una afirmació de dignitat i identitat. Tant amb el seu discurs com amb l'acció concreta, va convertir la defensa de la llengua catalana en un dels pilars del seu compromís cívic. La seva tasca i la de les juntes directives de l'Obra Cultural Balear que l'acompanyaren varen ser determinants per fer avançar la normalització lingüística en un moment de canvi profund.

Una estratègia decidida: formació i consciència lingüística

Des del principi de l'OCB, els **cursos de català per a adults** aviat es consolidaren com una eina clau per apropar la llengua a tota la societat mallorquina. Les classes s'impartien a l'Estudi General Lul·lià, i a l'estiu s'organitzaven cursos per a estrangers a la Porciúncula. Isidor Marí, membre destacat de la Junta Directiva, en fou el coordinador fins al 1981, i a partir de 1982 en prengué el

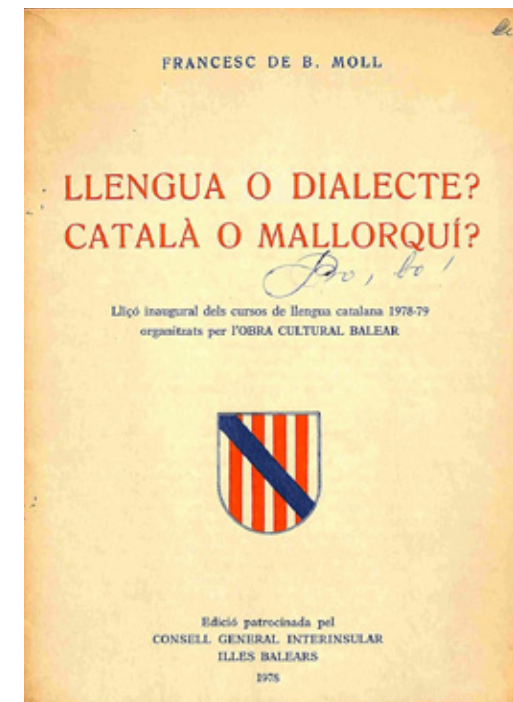

relleu Antoni Mir, que organitzà els cursos en col·laboració amb l'Ajuntament de Palma.

Un fet simbòlic fou la lliçó inaugural del curs 1978-1979, pronunciada per **Francesc de Borja Moll**, amb el títol provocador *Català o mallorquí? Llengua o dialecte?* El ressò va ser tan gran que el Consell General Interinsular en va publicar una edició especial. L'any següent, **Manuel Sanchis Guarnier** continuà el testimoni amb una nova lliçó inaugural. Els cursos de català es complementaren amb els de cultura i foment de la nostra història i tradicions.

Contra el bilingüisme passiu: activisme i vigilància institucional

La Llei general d'educació de 1970 establia la possibilitat de l'ensenyament de les llengües anomenades regionals, però fins al 1975 no aparegué el decret que la regulava, poc efectiu i amb un caramull d'entrebancs burocràtics. El Reial decret 2193/1979, que regulava la incorporació de les modalitats insulars en l'ensenyament, encetà el camí de la lluita per aconseguir un ensenyament de i en català a les nostres escoles i instituts. Amb l'arribada de l'autonomia, començaren les primeres polítiques lingüístiques. L'OCB es va convertir en una **veu crítica però constructiva**, i vetlava perquè el català no quedàs

relegat a una posició simbòlica. Es pressionà les institucions autonòmiques perquè el català s'incorporàs plenament en l'ensenyament, l'administració i la vida quotidiana.

El 1979, la creació del **Centro Cultural Mallorquí**, proper a l'extrema dreta i amb la finalitat de dificultar el procés de normalització lingüística, suposà una reacció directa contra la normalització. Llompart i l'OCB combatien aquestes ofensives amb manifestos, recollides de signatures i campanyes d'adhesió popular. Posaven èmfasi a informar els socis dels **criteris bàsics de normalització** i a mobilitzar la societat davant qualsevol atac. Es mantenien vigilants amb el paper de les noves institucions autonòmiques.

El 1981, l'OCB impulsà una campanya amb el lema «**Llei de normalització lingüística, ara**», per exigir que els poders autonòmics complissin l'Estatut d'autonomia, i consultà experts com Bartomeu Colom per preparar les bases d'una futura legislació.

Educació: el cor de la batalla lingüística

L'aplicació del mal anomenat *Decret de bilingüisme* (1979) fou rebuda amb escepticisme i decepció, però Llompart **apostà per convertir-lo en una eina de normalització de la nostra llengua**, per fer que fos un instrument inicial i bàsic per aconseguir-ho omplint-lo de contingut legal. L'OCB feu

una tasca d'encoratjar els mestres i els centres que intentaven implantar l'ensenyament en català oferint recursos, formació i acompanyament.

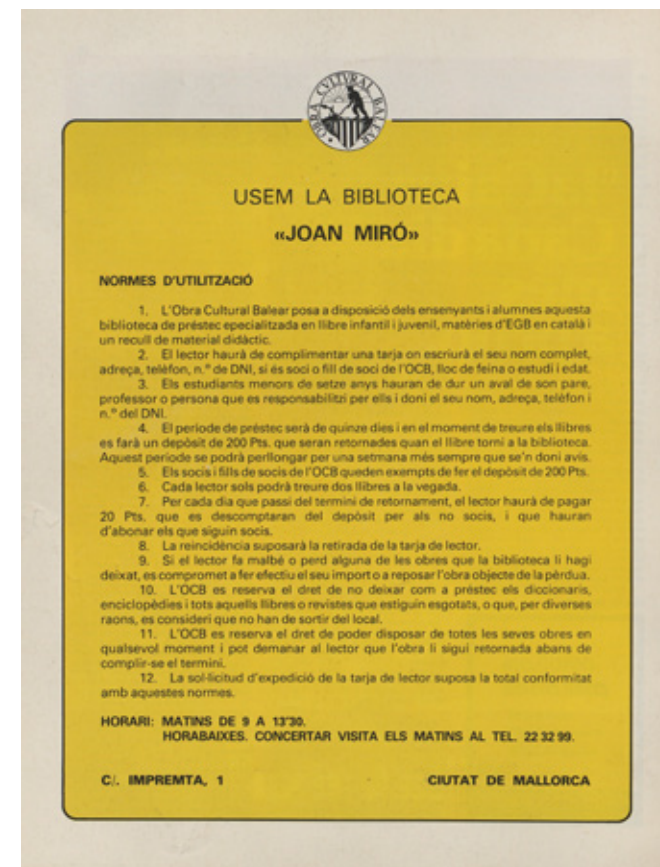
S'impulsà la creació d'una **xarxa de centres educatius** compromesos amb el català, entre els quals destaca l'escola **Mata de Jonc**, fundada el curs 1976-1977 mitjançant una cooperativa de pares i mestres. Fou la primera escola que emprava el català com a llengua vehicular a Palma. Ben aviat es va crear una xarxa de centres públics i privats, que anà creixent, per impulsar i afavorir la implantació de l'ensenyament en català a les escoles i als instituts de les Balears, uns centres que trobaren en l'OCB l'aixopluc i el guiatge que necessitaven per a les seves tasques del dia a dia. L'entitat contribuï a animar-los a crear un nou panorama dins el món de l'educació.

L'OCB demanà l'adhesió a la Coordinadora d'Ensenyament i Llengua dels Països Catalans. També propicià la creació de la **Coordinadora per a l'Ensenyament i Normalització del Català (CENC)**, amb la finalitat de fomentar l'acció unitària dels ensenyants de i en català per a la normalització lingüística. Damià Pons proposà que s'incorporàs al Secretariat Pedagògic de l'entitat. Aquesta agrupació de docents de tots els nivells educatius treballava en xarxa, amb el suport logístic i material de l'OCB.

Per fer front a la manca de recursos, es creà una biblioteca pedagògica en català, anomenada posteriorment **Biblioteca Joan Miró (1981)** en reconeixement a la relació que mantingué l'artista amb l'OCB, pensada per facilitar als mestres bibliografia i material didàctic en la nostra llengua. S'organitzà un **concurs de materials didàctics en català**, amb el suport de l'editorial Cort, i es donaren ajudes econòmiques per elaborar-los i difondre'ls. També s'organitzaren exposicions de llibres infantils i juvenils en català per donar a conèixer als mestres el material publicat en llengua catalana, i es contribuï a l'activitat «El País a l'Escola», que encetà un camí de col·laboració entre centres que augmentava cada vegada més.

La veu dels mestres, la veu del poble

L'OCB cobria les necessitats reals del món educatiu: preparava documents informatius per a famílies; donava suport a les associacions de pares i mares

per orientar sobre la qüestió lingüística; feia enquestes, juntament amb l'STEI, sobre l'aplicació del Decret de bilingüisme a l'escola per fer-ne un seguiment real, i fomentava les **Setmanes de Renovació Pedagògica** i l'**Escola d'Estiu de Mestres**, centrades en el coneixement del medi i la llengua pròpia.

Llombart, amb la Junta Directiva de l'OCB, no dubtà de denunciar públicament situacions d'injustícia i entrebancs en l'ensenyament en català: reclamà a la Delegació del Ministeri d'Educació que no es permetés discriminar el català als centres, protestà a la Comissió Mixta per la quantitat excessiva d'exempcions del català a EGB i BUP que s'admetien, demanà que la nostra llengua no s'anomenàs *llengua balear*, protestà contra els topònims mal escrits per part del Consell General Interinsular i exigí coherència als poders públics.

La Junta Directiva va emetre un comunicat de suport als professors no numeraris dels instituts que s'havien tancat al Ramon Llull i donà suport a tots els centres educatius que tingueren problemes per implantar el Decret de bilingüisme.

L'OCB també publicà un manifest referent a la Llei orgànica d'autonomia universitària en què mostrava preocupació per les repercussions negatives que tenia aquesta normativa en l'ensenyament en català.

**Volem TV
en la
nostra
llengua:**

ARA!

**FEIS-VOS ACCIONISTA
DE VOLTOR-3 S.A.**

ACCIONS DE 10.000 Pts. A PAGAR FINS EN 10 MESOS

A BANCS I CAIXES O TELS. 22 32 99 - 21 48 57

*Les illes no són daurades:
tot era mentida.*
Pere Quart

Bimbolles de sabó fingien cor i perla,
solcaven papallons l'atzur, papers de seda,
tot el cel era ple de dents, beats somriures,
es bressaven les illes en oceans intactes.

Josep M. Llompart, *La Capella dels Dolors i altres poemes* (fragment)

4. Els mitjans de comunicació: una trinxera per a la llengua

Durant els inicis de l'Obra Cultural Balear i encara en els anys en què en va ser president Josep M. Llompart, la presència del català als mitjans de comunicació era gairebé inexistent. Amb plena consciència del poder d'aquestes eines per transformar la societat, l'OCB es bolcà a fer del català una llengua viva també a la ràdio, la televisió i la premsa escrita.

Ràdio: una veu en català entre emissions majoritàriament en castellà

Una de les primeres iniciatives destacades fou l'emissió de les **rondalles mallorquines** a **Ràdio Popular** durant els anys seixanta, una fórmula d'èxit que despertà l'interès per la llengua entre molts oients. El 1961, Francesc de B. Moll i Josep M. Llompart pogueren emetre un curs de llengua i literatura per Ràdio Joventut d'Inca.

El 1973, amb l'impuls de l'OCB i la coordinació de Miquel Riera Nadal, nasqué el programa **Mallorca al vent** a Ràdio Popular. Es tractava d'un espai radiofònic amb continguts variats, majoritàriament culturals, però també amb una clara vocació de denúncia i debat social. Tractava de qüestions ecològiques (en col·laboració amb el GOB), música tradicional i cultura popular, i esdevingué una finestra insòlita per escoltar la nostra llengua per les ones. S'emetia de dilluns a divendres, a les 15.30 hores.

El 1980, es constituí la **Promotora Mallorquina de Mitjans de Comunicació**, una societat amb capital popular que pretenia crear una emissora de ràdio pròpia en català. Tot i que la iniciativa va fracassar per manca de viabilitat econòmica, demostrava l'ambició i el compromís del moviment.

Prensa escrita: Columna de foc contra els prejudicis

En un moment en què la premsa era gairebé tota en castellà, l'OCB apostà per generar espais estables en català. La secció «**La columna de foc**», publicada al diari *Ultima Hora* entre 1976 i 1980, es convertí en un **bastió de resistència cultural i lingüística**. Llompart hi col·laborà desmuntant tòpics, combatent manipulacions i defensant amb rigor la unitat de la llengua catalana i el seu dret a existir plenament a les Balears. Al diari *Baleares* hi havia l'espai «**De pinte en ample**», que es publicava els diumenges.

Dins el nou context polític, entre 1977 i 1980 l'extrema dreta espanyolista volgué aprofitar els reflexos condicionats d'una població sotmesa durant dècades a la propaganda xenòfoba anticatalana del franquisme i aprofità la premsa per denunciar l'agressió a la personalitat mallorquina.

Televisió: la conquesta del nou mitjà

Una fita important arribà el 15 de novembre de 1979, quan el centre territorial de **TVE** a Madrid començà a emetre informatius diaris en català. El primer programa, *Panorama balear*, fou l'embrió de l'actual **Informatiu balear**. El 1980 se signà un conveni per consolidar un centre regional de TVE a les Illes Balears, i el 1983 s'inauguraren noves instal·lacions.

L'OCB seguia de prop aquestes passes. No es limitava a celebrar-les, sinó que **les examinava críticament**, exigint una presència digna del català tant en la forma com en el contingut. Denunciava mancances, feia propostes i mantenia la pressió perquè la llengua pròpia tingués el lloc que li corresponia.

TV3 i el senyal de la normalitat

L'OCB lluità perquè el senyal de TV3, que el 1983 arribava tímidament a alguns municipis de la serra de Tramuntana, arribàs a tot Mallorca. Posteriorment, l'OCB, sota la presidència d'**Ignasi Ribas**, en prengué el relleu i impulsà la instal·lació d'un **repetidor** per estendre'n la cobertura a tota l'illa. Per fer-ho, es constituí la societat **Voltor, SA**, de la qual Josep M. Llompart també formava part. Aquesta acció marcà un abans i un després en l'accés a continguts audiovisuals de qualitat i en català.

‘Cavall Fort’ i la premsa infantil

Una altra línia d'acció prioritària fou l'accés dels infants a continguts en català. Es gestionaren contactes amb la **Caixa de Pensions** i el pintor **Joan Miró** per patrocinar una edició balear de la revista **Cavall Fort** adaptada a la realitat lingüística i cultural de les Balears.

Una lluita perseverant

El 1981, l'OCB organitzà un **cicle de conferències sobre la presència del català als mitjans de comunicació** en què es reflexionà sobre els reptes i les oportunitats del moment. Sobretot es pretenia conscienciar la població de la necessitat d'impulsar la llengua en l'àmbit de la comunicació.

En un context advers, en què els grans canals de comunicació estaven controlats o dominats per interessos contraris a la normalització, Josep M. Llompart entenia perfectament que **la llengua també es juga al telenotícies, a la ràdio, a les revistes infantils o a la premsa local**. Per això, des de l'OCB, no va deixar de batallar per obrir escletxes de presència i prestigi per al català en tots els àmbits.

Sobre el programa informatiu de TVE sobre les Illes, la Junta Directiva d'Obra Cultural Balear, en reunió celebrada el dia d'avui, ha pres per unanimitat l'acord de fer públic el comunicat següent:

1. De diversos comentaris apareguts a la premsa i d'unes recents declaracions del Subdirector General de Radiodifusió, Sr. Ezcurra, es dedueix que hi ha en projecte l'elaboració d'un programa televisiu «para Baleares» que seria confeccionat i emès des de Madrid i que substituiria, dins l'àmbit de les nostres Illes, l'informatiu «Miramar».
2. Sembla que el programa projectat seria bilingüe, d'acord amb la pauta diglòssica tradicional: el castellà (llengua «alta») seria utilitzat per tractar els temes «de interés general», mentre que el català (llengua «baixa», anomenada significativament «mallorquí») quedaria reservat als temes de «interés».
3. Donat aquest plantejament, la realització de tal programa constituiria un atemptat molt greu contra el procés de normalització de la nostra llengua i de la nostra cultura, i podria tenir conseqüències negatives importants de cara al futur. Per això, l'Obra Cultural Balear s'hi oposarà amb tots els mitjans al seu abast.
4. A fi de justificar el programa projectat, s'han esgrimit dos arguments: a) Haver-se rebut «importantes presiones» en aquest sentit. b) El fet de l'existència a les nostres Illes d'un nombrós contingent de població immigrada que desconeix la nostra llengua. Quant al primer argument, s'hauria d'aclarir quines són aquestes «importantes presiones» i d'on procedeixen. Quant al segon, només cal dir que estableix una discriminació senzillament vexatòria, tant per als illencs, que veurien reduït el seu propi idioma a un pur nivell local, folklòric i de segon orde, com per als immigrants, que —a part de disposar d'una gran quantitat d'emissions en la seva llengua— es trobarien privats d'una via eficaç per a integrar-se, si així ho volen, en la profunda i vertadera cultura del país on viuen i treballen.

5. L'Obra Cultural Balear invita totes les seves delegacions a adherir-se públicament a aquest comunicat. Invita també les entitats culturals, partits polítics i forces sindicals de les Illes a reflexionar sobre aquest tema i a promoure aquelles accions i campanyes que considerin escaients per tal d'aconseguir que els mitjans de comunicació de masses deixin d'ésser instruments d'alienació i siguin posats al servei del nostre poble i de la nostra cultura. La Junta Directiva ha acordat, així mateix, donar compte d'aquest comunicat a l'Assemblea de Parlamentaris i a l'Ihm. Sr. Delegat del Ministeri de Cultura, als efectes que considerin oportuns.

Ciutat de Mallorca, 15 de maig de 1978

La secretària

Vist i plau
El president

Joana Nicolau

Josep M. Llompart

LLIÇÓ DARRERA

*I. Targeta postal amb un mort al fons
Homenatge a Ernesto Guevara*

El vell color de pàtria encén les alimares
del paisatge; voleien banderes i records
nostrats, inflats, sagrats, glorificats; perduren
les mítiques florides, el fruit del seny antic.

Josep M. Llompart, *Memòries i confessions d'un adolescent* (fragment)

5. La lluita per l'autonomia: entre l'esperança i el desencís

Quan Josep M. Llompart assumí la presidència de l'Obra Cultural Balear el 1976, el país estava immers en un moment històric d'efervescència i de grans canvis en tots els sentits. La mort del dictador Franco obria les portes a un futur incert però carregat d'esperança per a tots els sectors antifranquistes, tot i que a la vegada encara hi havia prohibicions de conferències, recitals, publicacions... L'OCB es convertí aleshores en una entitat clau per articular el debat democràtic, nacional i cultural a les Illes Balears.

Una transició accelerada i contradictòria

Entre 1976 i 1978, el context polític es transformà amb velocitat: aparegueren múltiples partits polítics, se celebraren les primeres eleccions democràtiques i es començaren a redactar projectes d'estatuts d'autonomia a diversos territoris de l'Estat.

Comença un sentiment autonomista dins el món estudiantil que a poc a poc es trasllada al carrer. Les consignes «**Llibertat, amnistia, estatut d'autonomia**», «**Lluitem per la nostra llengua**» i «**Cooficialitat**» omplien carrers, adhesius i pancartes. A Barcelona, l'11 de setembre de 1977, la diada aplegà més d'un milió i mig de persones. Al País Valencià s'organitzaren actes semblants el 9 d'octubre. A Mallorca, a la seu de l'OCB, es començà a organitzar un acte de reivindicació semblant. Seguint la petja del Congrés de Cultura Catalana, es reuneixen les forces polítiques amb l'objectiu de pactar en què consistirà la diada, que no es deixa en mans de l'esquerra i del nacionalisme i a la qual també s'adhereixen UCD i PSOE.

29 d'octubre de 1977: un crit col·lectiu

L'OCB ja s'havia manifestat amb referència a la data: la nostra diada havia de ser el 31 de desembre, però es feu el 29 d'octubre. Se segueix el model de les que s'han organitzat arreu de l'Estat: reivindicació d'un estatut amb una marxa i una concentració i una festa a la Plaça Major de Palma. La presentació fou a càrrec d'Antoni Serra; els discursos els feu Josep M. Llompart en representació de tots els partits polítics; Aina Moll havia de llegir un text en representació de les entitats culturals, però finalment no hi va intervenir, i Ferran Gomila parlà en nom dels sindicats.

La **manifestació del 29 d'octubre fou la més multitudinària de la història de les Illes Balears fins a aquell moment**, ja que entre 15.000 i 30.000 persones reclamaren l'autonomia.

A la Plaça Major, Josep M. Llompart, en representació de les forces polítiques, llegí el manifest unitari. Quan parlà de la llengua catalana, es començaren a sentir crits de «Mallorquí, mallorquí». Llompart, serè i ferm, repetí amb veu clara i decidida, **«Català, català, català»**. Aquell gest quedà gravat en la memòria col·lectiva com una mostra de dignitat, valentia i coherència.

Entre la il·lusió i la vigilància

El febrer de 1977, l'Assemblea Popular de Mallorca presentà a Cura l'avantprojecte d'estatut. L'OCB felicità l'Assemblea i recomanà la difusió i la discussió del text.

El juny de 1978, el **Consell de Ministres** aprovà el Decret llei pel qual s'estableix el règim preautonòmic per a l'arxipèlag Balear. Tot i ser una passa endavant, l'OCB denuncià la manca de referències explícites a la **llengua catalana**, que havia estat pactada però que no s'hi havia inclòs.

El **28 de juliol de 1978**, en un acte solemne al **castell de Bellver**, es constituí formalment el **Consell General Interinsular**. El moment es tancà amb el cant de *La Balanguera*, símbol d'un ressorgiment institucional, tot i que, per a l'OCB, el text normatiu quedava curt i era poc ambiciós.

Davant aquesta realitat, l'Obra Cultural Balear no va defallir: creà una comissió específica per impulsar la campanya a favor de l'autonomia i engegà una **tasca pedagògica** arreu del país. Organitzà taules rodones i debats; feu publicacions —sobretot a la revista *Lluc* i a la premsa— i fulls informatius; convidà els socis donar suport decidit a la promoció de l'autonomia, i augmentà els contactes amb ajuntaments, associacions i centres culturals. S'encetà el debat sobre l'accés a l'autonomia per l'article 151, al qual l'OCB es mostrava favorable, i no pel 143, amb menys competències.

També es promogué l'estudi dels **símbols nacionals**, com la bandera de les Illes Balears, i en sol·licità un informe a Maria Barceló i Gabriel Bibiloni per enviar-ne una còpia al Consell General Interinsular. Es decidí penjar una **senyera** al local de l'OCB com a mostra de compromís.

L'Estatut: un punt de partida

Finalment, el **25 de febrer de 1983**, s'aprovà l'**Estatut d'autonomia de les Illes Balears** per l'article 143 a proposta d'UCD. L'article 3 deixava clar el següent:

La llengua catalana, pròpia de les Illes Balears, tindrà, juntament amb la castellana, el caràcter d'idioma oficial. Tots tenen el dret de conèixer-la i usar-la, i ningú no podrà ser discriminat per causa de l'idioma.

Campanya per la llei de normalització lingüística

Poc després, el juliol de 1983, l'OCB engegà una campanya de gran abast per reclamar una llei de normalització lingüística que desenvolupàs l'Estatut. S'organitzaren reunions amb les autoritats autonòmiques per insistir en la normalització en tots els àmbits i es presentà un recull d'adhesions de tota la ciutadania que mostrava el suport popular a la iniciativa.

Entre el desencís i la persistència

Amb el pas dels anys, l'ambient d'eufòria dels primers moments es refredà. Molta gent percebia que l'autonomia no transformava la realitat com s'esperava. Tot i ser una fita, per a Llompart i l'OCB la solució no era abandonar la lluita, sinó que aquest era només **el començament d'una nova etapa** en què caldria lluitar per omplir l'autonomia de contingut real: cultura, llengua, drets i sobirania; lluitar perquè l'Estatut fos un instrument eficaç i ple de contingut per convertir-lo en **una realitat efectiva** i perquè no quedàs en lletra morta.

Amb serenitat i fermesa, Josep M. Llompart l'OCB va resistir els embats de l'espanyolisme més reaccionari, el qual, des de la premsa i l'extrema dreta, intentava desprestigiar la idea d'identitat que defensava l'entitat. Dignitat, intel·ligència i constància eren les eines amb les quals es perseverava.

DISCURS DE JOSEP M. LLOMPART

MALLORQUINS!

Ens reunim avui aquí, en representació de les forces polítiques de l'illa germana de Menorca i amb l'adhesió dels pobles d'Eivissa i Formentera, per a reivindicar col·lectivament, unitàriament, el nostre dret a reclamar unes institucions d'autogovern que tenguérem durant segles i que ens foren preses, en nom del dret de conquesta, fa ja prop de tres-cents anys.

Ens hem de felicitar de poder fer aquest acte en una manifestació unitària, prescindint de tota diferència d'ideologia o de classe, i de poder afirmar en veritat que és tot el nostre poble el qui proclama avui que volem l'autonomia, que volem un Estatut.

Aquesta voluntat d'ajuntar tots els esforços en una reivindicació tan vital per al nostre poble va quedar ja patent en la signatura, abans de les eleccions, del Pacte Autonòmic. La firma del Pacte va ser una victòria de

la unitat, de la reconciliació, i fruit d'aquesta victòria és la concentració massiva d'avui que ens umpl de satisfacció.

En els aspectes culturals, hem de proclamar en primer lloc l'exigència del recobriment total de la nostra llengua i la nostra cultura. Perquè la llengua és el tret distintiu més característic d'un poble, i és recobrant la llengua pròpia que un poble llargament oprimat pot recobrar-se a si mateix.

Proclamam ben fort, però, que no ens anima un esperit de revenja, sinó de justícia; no un esperit de tancament i de capelleta, sinó d'obertura i de solidaritat; no un localisme estret, sinó una clara consciència de la nostra personalitat històrica i cultural, i un desig de participació activa en la construcció d'un món millor.

Volem dir als mallorquins novells, que provenen de terres on no es parla la nostra llengua i que ens acompanyen avui, sense entendre tal vegada els nostres parlaments, que som conscients del sacrifici que per a ells suposa l'acceptació de la nostra exigència.

Somos conscientes, ciudadanos castellanoparlantes de estas islas, de que para vosotros supone un sacrificio asumir la exigencia de justicia para la lengua catalana que todavía no entendéis o habláis. Y queremos que sepáis que la exigencia del uso oficial, pleno, de la lengua que recibimos de nuestros antepasados y que tenemos el deber de transmitir a las futuras generaciones de Mallorca, Menorca, Ibiza y Formentera como legado cultural del que somos responsables ante la historia, no implica sentimiento alguno de discriminación hacia vosotros. Queremos que nuestra lengua sea puesta a vuestro alcance y al de vuestros hijos para que, entendiendo el idioma que tiene aquí asiento desde siglos, podáis sentirlos realmente en casa entre nosotros. No exigimos, como se nos ha exigido a nosotros durante tanto tiempo, que renunciéis a vuestra lengua propia para aceptar otra que os es extraña; pero sí pedimos que aprendáis la nuestra como lengua de relación, a fin de que la comunicación colectiva sea posible en las Islas sin el sacrificio sistemático de la lengua autóctona. Pero no queremos vuestra integración forzada ni la renuncia a vuestra cultura de origen. Nosotros, que a menudo hemos sentido como una opresión el hecho de ser españoles, porque suponía la imposición de una lengua que nos era extraña y la discriminación de nuestra propia cultura, no queremos que sintáis como una opresión el hecho de ser mallorquines o de convivir con los mallorquines. Respetaremos vuestra fidelidad a vuestra cultura originaria, y haremos que os sea más fácil de lo que ha sido para nosotros la fidelidad a la nuestra en el largo período de opresión que ha padecido. Pero vuestro grado de integración a la comunidad insular depende solamente de vuestra libre voluntad, siempre conscientes de que vuestra acción conjunta en pro de la autonomía de las Islas contribuye muy eficazmente a la creación del clima necesario para que vuestros pueblos de origen recobren su propia autonomía.

Els illencs hem estat sempre hospitalaris, i no voldrem mai que la nostra llengua sigui signe d'opressió ni de discriminació per a ningú.

Però tampoc no hem de sofrir més opressions i discriminacions d'una altra llengua. Admetem en bona hora que els infants castellans puguin trobar a l'escola la seva llengua materna, però exigim que els nostres hi trobin la nostra, ja des d'ara, sense esperar ni un dia més. I exigim-nos a nosaltres mateixos el coneixement ple de la nostra llengua de manera que siguem capaços d'usar-la, oralment i per escrit, en tota ocasió; que no ens vegem obligats a usar el castellà per qüestions científiques o de cultura simplement perquè som analfabets en la llengua pròpia, encara que en una altra estiguem alfabetitzats i fins tinguem títols universitaris.

Tenim una llengua de cultura, apta per a tots els usos, per elevats que siguin, i serà culpa nostra si no és usada amb l'amplitud i el nivell que es mereix. I no tinguem por de donar a aquesta llengua nostra el nom amb què és coneguda i estudiada arreu del món: el de llengua catalana.

Que cap mallorquí no es deixi enganyar creient que el fet d'admetre la nostra catalanitat suposa acceptar una dominació o una superioritat de Catalunya sobre les Illes. Catalunya és només un dels Països Catalans i no té cap pretensió de domini damunt els altres. Tots plegats tenim una cultura comuna, i les Illes han sabut ocupar sempre un lloc molt digne dins el conjunt. Començant pel gran creador de la llengua catalana culta, el nostre Ramon Llull, que situà el català en posició capdavantera de les llengües romàniques, Mallorca ha aportat sempre figures il·lustres a la cultura catalana, entre elles personatges de tanta importància històrica com Marian Aguiló, a l'època de la Renaixença, i com mossèn Antoni Maria Alcover, el recopilador del gran tresor de les rondalles mallorquines, que a principis de segle va ser anomenat «l'apòstol de la llengua catalana»; ell va ser l'ànima del Congrés Internacional de la Llengua Catalana de 1906, que despertà un entusiasme popular comparable a l'actual Congrés de Cultura Catalana que cloem aquests dies (però els fruits del qual han de perdurar), i fou capaç d'entusiasmar la gent de tots els Països Catalans, que va recórrer des d'Alacant fins al Rosselló, amb la colossal empresa col·lectiva del Diccionari, que, ja mort ell, rebé la redacció definitiva a Mallorca, per part de gent de les Illes i de València. Ara hi ha molta gent de les Illes que treballa en la gran empresa col·lectiva actual, la *Gran enciclopèdia catalana*, i tenim un floret d'escriptors illencs que, malgrat que la nostra llengua estigués absolutament desterrada de l'escola i de tots els nivells culturals, malgrat una formació oficial totalment castellana, han sabut descobrir el català i esser-li fidel, i ocupen llocs importants entre els escriptors catalans d'avui, com els ocuparen abans mossèn Costa i Joan Alcover, Gabriel Alomar, feliçment recobrat avui i que tant defensà la nostra catalanitat, Miquel Ferrà i Maria Antònia Salvà, Bartomeu Rosselló-Pòrcel i tants d'altres. ¿Qui gosarà dir que els illencs tenim una posició subalterna dins la cultura catalana? Tenim un lloc important, que ens pertany per dret propi, i volem seguir tenint, ara més que mai, un protagonisme actiu en el desenvolupament de la nostra personalitat de poble.

Per això reclamam ara l'ús oficial immediat del català, i el recobriment de les nostres institucions d'autogovern, que ens retornin, entre altres coses, el control de l'ensenyament a tots els nivells. Volem unes escoles nostres, uns instituts nostres i, sobretot, una universitat ben nostra, que assegurí l'estudi de la nostra realitat com a poble i la formació de professionals de tota casta que puguin difondre el coneixement d'aquesta realitat i que, amb els peus ben fermes damunt una terra i una cultura pròpia, puguin elevar-se en el coneixement científic i humanístic universal. Perquè nosaltres, com la Balanguera, sabem que «la soca més s'enfila quant més endins pot arrelar». Assegurem l'arrelament, i l'arbre de la nostra cultura s'enfilirà amunt i donarà fruits abundosos i perdurables.

En els aspectes de la vida civico-política proclamam que l'autonomia no és una reivindicació més; no pensam en l'autonomia amb una actitud d'enyorança. La concebem com un marc indispensable a on les Illes podran resoldre els greus problemes que quaranta anys de dictadura ens han deixat com a herència. Problemes com la carestia de la vida que a tots ens perjudica, o com l'atur forçós que a tots ens dol i ens preocupa, i que hauran de resoldre més fàcilment i amb major profunditat dins el marc d'una autonomia que ens faci amos dels nostres propis recursos. En l'autonomia veiem una resposta als costos d'insularitat, i dins l'autonomia haurem de trobar solucions als problemes i condicionaments del turisme que avui oprimeixen el nostre quasi monocultiu industrial. Els interessos dels pagesos i els dels petits i mitjans empresaris es veuran afavorits, i amb la possible unificació de serveis podran esser més efectius, i l'ensenyament superior deixarà de ser un privilegi dels que poden anar a la Península.

Les Illes necessiten una solució a l'estat de dependència i de crisi en què es troben, i aquesta solució ha de passar per l'autonomia concretada en un Estatut. Un Estatut que reconegui el dret del poble de les Illes a disposar de la hisenda pròpia, a regular l'ordenació del territori, tot mirant per l'ecologia i per tots els fets que toquen la nostra existència.

Un Estatut d'autonomia que institueixi novament a cada illa el seu Consell General i per a totes el Gran i General Consell; un Estatut que suposi, en definitiva i per sempre, l'autogovern de les Illes.

Tot això significa una descentralització progressiva, tant de l'Administració com de l'economia i del poder polític, i una creixent participació de totes les capes socials que formen el nostre poble.

D'aquí, doncs, que totes les forces polítiques que signen aquesta crida estiguin avui d'acord sobre el conjunt de passes que cal donar ara mateix per l'Estatut. No podem anar enrere; hem d'anar cap endavant. Catalunya ja té, més o menys perfecta, la Generalitat. Del País Valencià, d'Euskadi, d'Andalusia, arriben cada dia signes prou visibles d'una ferma voluntat d'avançar pel camí de l'autonomia i de no retardar més les solucions autonòmiques. Avui es fa urgent i necessari activar la negociació ja començada amb el Govern. A través de l'Assemblea de Parlamentaris i de les forces polítiques de les Illes; dels parlamentaris perquè, avui per avui, són gairebé l'únic reflex

de l'opinió popular; dels polítics perquè, entre tots, uns més i altres menys, són la voluntat de tot el poble insular. Entenem, naturalment, que tot el poble ha de tenir un lloc a l'hora de configurar l'Estatut.

Per acabar, i dirigint la mirada cap a les properes eleccions municipals, quedi prou clar que els municipis han d'estar inclosos dins el règim autonòmic de tal manera que els batles i consellers puguin dur a terme una actuació àmplia i sense traves.

La unitat de tots és imprescindible en un moment de la història que esdevé crucial per a Mallorca, Menorca, Eivissa i Formentera. Volem l'Estatut perquè és la retrobada amb la nostra identitat, la sortida de la foscor que hem patit, la seguretat d'un esdevenidor nostre i ple d'esperança.

Ciudadans de les Illes: tots plegats per l'Autonomia!

Nota: Discurs facilitat per Cèlia Riba a *L'Altra Mirada* i publicat en el número 106 de la revista (desembre de 2022).

Lluc, juliol-agost de 1983

CAMÍ FLORIT

*Llevamà, card, fonollassa,
rosella, cascall, lletsó,
vinagrella, corritjola,
ginesta, aritja, fonoll,
passionera, cugula,
mare-selva, safrà bord,
floravia, canyaferla,
baladre, argelaga, albó,
falguera, olivarda, estepa,
clavell de moro, coscoll,
heura, contell, englantina,
vidalba, murta, maimó,
camaroja, campaneta,
ravenissa, bruc, guixó
(i en l'aire color de vauma
l'esgarriñana d'un poll).*

Josep M. Llompart, *Jerusalem*

6. La defensa del territori: una cultura arrelada a la terra

Per a Josep M. Llompart i per l'Obra Cultural Balear, la defensa de la llengua i la cultura no es podia desvincular de la defensa del territori. La Mallorca que volien no era només la de paraules i llibres, sinó també la de paisatges, pobles, tradicions i formes de vida amenaçades pel creixement desmesurat del turisme i la febre urbanitzadora que s'imposaven com a símbol de riquesa i modernitat.

Una visió integral: llengua, cultura i paisatge

L'OCB, sota la presidència de Llompart, entenia que **recuperar el país significava protegir el conjunt del seu patrimoni**: des de la llengua fins a les festes populars, passant per l'arquitectura, el paisatge, el respecte a la natura i les formes de vida tradicionals.

Era una època en què el desenvolupament turístic es presentava com a símbol indiscutible de modernitat. Però aquest model suposava sovint la destrucció de platges, la massificació de la costa i la pèrdua de valors ambientals i culturals. Llompart i l'OCB alçaren la veu en defensa d'una altra manera de concebre el progrés: **més arrelada, més sostenible, més humana.**

Cultura popular al carrer

Entre les iniciatives impulsades hi ha la recuperació de les festes tradicionals. L'OCB ajudà a revitalitzar la **revetla de Sant Sebastià**, festa major d'hivern de Palma, i organitzà **ballades populars de ball de bot** a la Plaça Major, una manera de fer visible la cultura pròpia en espais públics i festius.

La batalla pel Trenc i la Dragonera

El 1977, la pressió urbanística sobre espais naturals emblemàtics generà una gran resposta ciutadana. Havien arribat 2.705.508 turistes, i el 1978 ja en foren 3.303.154. Començava la **campanya per salvar el Trenc** amb una manifestació simbòlica a la mateixa platja. Paral·lelament, el col·lectiu **Terra i Llibertat** ocupava l'illa de la **Dragonera**, amenaçada per projectes especulatius. El 1979, s'organitzà una gran manifestació per protegir aquest espai únic.

L'OCB donà suport explícit a aquestes iniciatives col·laborant-hi i difonent-ne els objectius. Quan alguna de les seves delegacions locals patia un **atemptat urbanístic o una agressió al patrimoni**, l'entitat li feia costat i posava els seus recursos al servei de la denúncia i la mobilització.

La Trapa: un símbol d'implicació col·lectiva

Un altre projecte emblemàtic d'aquesta època fou la iniciativa de comprar la **Trapa** a través d'una crida d'adhesions impulsada pel **GOB**. L'OCB no només s'hi adherí, sinó que s'implicà a difondre la campanya. La idea de protegir col·lectivament un espai natural com aquest exemplificava el model de país pel qual Llompart i l'OCB lluitaven: **compromès, sostenible i participatiu.**

Una ecologia arrelada a la cultura

Més enllà de les mobilitzacions concretes, l'Obra Cultural Balear reivindicava una **ecologia entesa com a cultura del territori**, com a respecte profund per una manera de viure i d'estimar la terra. Llompart i l'OCB no concebien la modernitat com una renúncia al passat, sinó com una **continuïtat transformada, però fidel als valors essencials.**

Per això, la defensa de cada cala, de cada muntanya, de cada possessió rural amenaçada, era també la defensa de la dignitat del poble.

EVASIONS

Homenatge a Joan Miró

Hi havia estones
virolades i tènues,
canviants com un lleu calidoscopi;
hores tan tendres que s'esbocinaven
en milers de cristalls bellugadissos.
Ah, soledat rodona de la cambra!
Els llençols blancs, la taula, les joguines,
la santa verge i màrtir, el llit fet just de l'hora
on les petites pors s'arrebossaven
mentre l'infant tancava els ulls.

Solemne

la sesta resplendia dins la casa.

I els colors s'encenien als ulls closos,
fitorats al coixí;
arribaven els grocs com si cremassin,
ben pigallats de blau
[...]

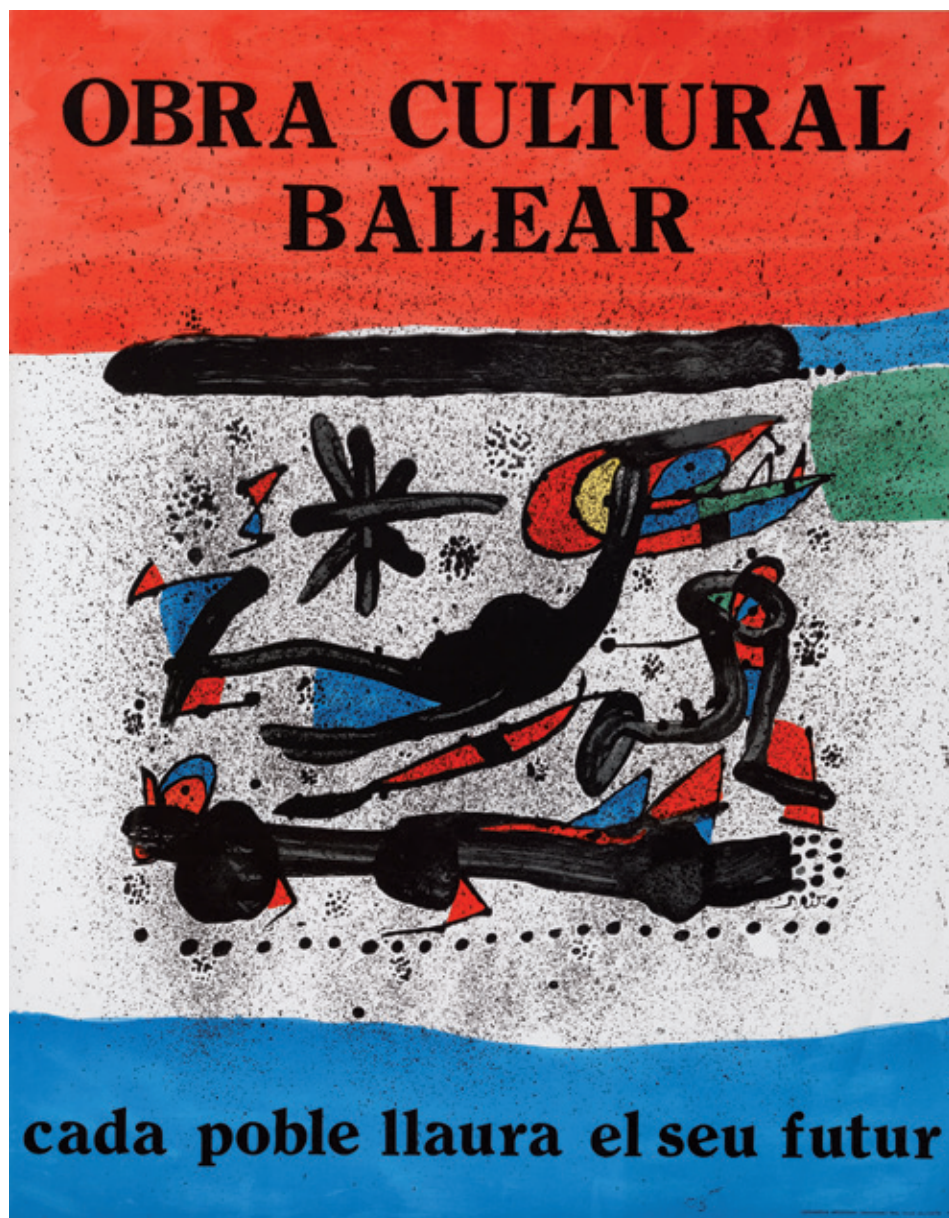
Josep M. Llompart, *Memòries i confessions d'un adolescent* (fragment)

7. Joan Miró i l'Obra Cultural Balear: complicitats artístiques i nacionals

La relació entre **Joan Miró** i l'Obra Cultural Balear va més enllà d'una simple col·laboració puntual. Durant els anys de presidència de Josep M. Llompart, el vincle amb l'artista universal establert a Mallorca va esdevenir una **aliança simbòlica entre l'art i la lluita cívica.**

Un artista compromès amb el país

Malgrat la seva projecció internacional, Joan Miró sempre mantingué un fort arrelament a la llengua i la cultura catalanes. Establert definitivament a Palma a partir de 1956, l'artista es convertí en una figura de referència moral per a molts intel·lectuals de les Balears.

Miró no només creava art, també prenia partit. Donava suport a iniciatives educatives i culturals que impulsaven l'ús del català i fomentaven una consciència nacional oberta, integradora i moderna.

L'any 1977, donà cinquanta litografies a l'OCB. La Junta Directiva acordà vendre-les i creà una comissió a aquest efecte. El 1978, es presentaren les litografies a la galeria Ferran Cano, on també assistí Miró. La implicació d'un artista d'aquesta envergadura donava una **càrrega simbòlica potentíssima** a l'aposta per una cultura en català, viva i moderna.

El 1979, la UIB el nomenà doctor *honoris causa*, i l'OCB trameté un escrit a l'Ajuntament de Palma en què sol·licitava un carrer dedicat a la seva persona.

Art i país, de la mà

Per a Josep M. Llompart, aquest tipus de col·laboració exemplificava el model de país que defensava: un projecte de **cultura integral**, en què poesia, pintura, llengua i territori caminaven plegats. Amb la complicitat de figures com Joan Miró, l'Obra Cultural Balear demostrava que l'avantguarda no era incompatible amb l'arrelament, sinó que **l'arrelament podia ser també una forma d'avantguarda**.

Josep M. Llompart i Bartomeu Fiol a la tomba de Bartomeu Rosselló-Pòrcel, 1988

LES LLETANIES

Pàtria nostra que ets al cel
–i no, certament, a la terra–
t'invocarem angèlics. Som la
minoria selecta.

Coronarem l'obscur país
amb flors de drap i paperines.
Feliços ara conspirem,
cantem les lletanies.

Josep M. Llompart, *La terra d'Argensa* (fragment)

8. Els reconeixements als nostres escriptors

La voluntat de donar a conèixer i de reconèixer els nostres escriptors ha estat present a l'Obra Cultural Balear des dels seus inicis, i es mantingué viva al llarg de tot el període de presidència de Josep M. Llompart.

1976: Es publicaren treballs de **Joan Alcover** i **Salvador Galmés**.

1977: Amb motiu del trasllat a Mallorca de les despulles de **Gabriel Alomar**, mort a l'exili el 1941, l'OCB li organitzà un homenatge. Llompart l'esmentava sovint en els seus discursos i el considerava una figura clau per la seva visió integradora dels Països Catalans. Alomar fou declarat **fill il·lustre de Palma** amb el suport de l'OCB.

1978: S'organitzà un **cicle de conferències sobre Bartomeu Rosselló-Pòrcel** amb motiu del trasllat de les seves restes. Ja el 1976, durant el pregó de les festes de So n'Espanyolet, Llompart havia reivindicat que es dedicàs un carrer al poeta, que havia viscut a la barriada.

1979: L'OCB organitzà les **Festes Pompeu Fabra**, amb conferències a la sala d'actes de La Caixa i també a Manacor, i amb la presència de Carlota Fabra, la seva filla. Hi intervingueren Josep Massot i Muntaner i Miquel Coll i Alentorn, entre d'altres. També s'organitzà un **homenatge a Joan Oliver**, amb actuacions d'**Ovidi Montllor**.

1980: En morir **Llorenç Villalonga** i **Antoni M. Sbert**, es feren actes commemoratius, conferències i taules rodones. També amb motiu del **150è aniversari del naixement del poeta i escriptor Frederic Mistral** s'organitzà un cicle de conferències.

Josep M. Llompart a l'acte de recepció de les restes mortals de Gabriel Alomar al cementeri de Palma, 1977

1981: Moriren **Llorenç Moyà** i **Manuel Sanchis Guarner**, i es programaren conferències i taules rodones en record seu. També es commemorà l'aniversari de la mort de **Santiago Rusiñol** amb un cicle de conferències.

1982: Es reté homenatge a **Francesc de B. Moll**. Per unanimitat de la Junta Directiva de l'OCB, se sol·licità que fos nomenat **doctor honoris causa** per la UIB, distinció que li fou concedida l'any següent. També s'organitzaren actes amb motiu dels **cinquanta anys de la mort de mossèn Antoni M. Alcover**.

CARRETERA

Ja fa molts d'anys.
La plana era rossa
i el mar era clar.
Ja fa molts d'anys.

Josep M. Llompart, *Jerusalem* (fragment)

9. Les publicacions de l'Obra Cultural Balear

L'Obra Cultural Balear tingué un paper fonamental en la difusió cultural des d'una perspectiva crítica durant els anys de la transició i la preautonomia. Impulsà l'edició de publicacions dedicades al reconeixement dels escriptors illencs i a la reflexió sobre temes socials i polítics que encetaven debat i marcaven camí, i proporcionà una plataforma als intel·lectuals mallorquins per exposar els seus estudis i posicionaments.

Les monografies

La col·lecció de monografies són unes publicacions editades per l'OCB destinades a aprofundir en temes sobre la llengua catalana, la cultura, la història i la societat de les Illes Balears. Aquestes monografies han estat una eina de divulgació i reflexió crítica al servei del pensament catalanista i la normalització cultural. La temàtica és variada, però sempre ha estat centrada en qüestions d'interès cultural, lingüístic o històric relacionades amb les Illes Balears. Tenen un format senzill però rigorós, amb voluntat divulgativa però també amb una base científica o documental sòlida. La periodicitat no sempre ha estat regular, ja que depenia de la conjuntura i les prioritats de l'entitat. Els autors sovint eren persones vinculades a la cultura catalana, universitaris, activistes culturals i membres destacats de l'OCB. La monografia número 2, dedicada a Joan Alcover, la va elaborar Josep M. Llompart el 1964.

Monografies del període 1976-1983

Pinya Homs Romà, *La participació de Mallorca a les Corts Catalanes*. 1978. Monografia núm. 8.

Miquel Alenyar i Fuster, *Una política econòmica per a les nostres illes*. 1979. Monografia núm. 9.

Bartomeu Colom Pastor, *Què és l'autonomia?* 1980. Monografia núm. 10.

Joan Miralles i Montserrat, *Vida i obra de Pere Capellà (Mingo Revulgo)*. 1981, Monografia núm. 11.

Antoni J. Colom Cañellas, *Nacionalisme i educació a Mallorca*. 1983. Monografia núm. 12.

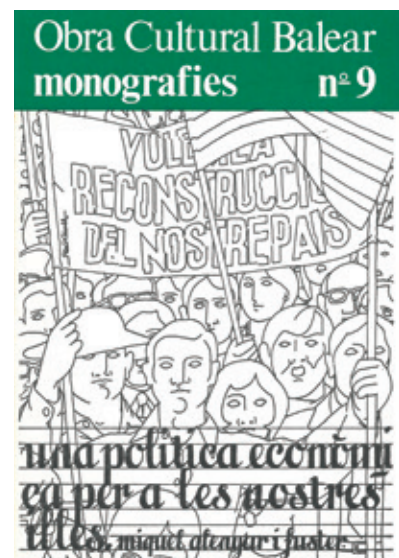
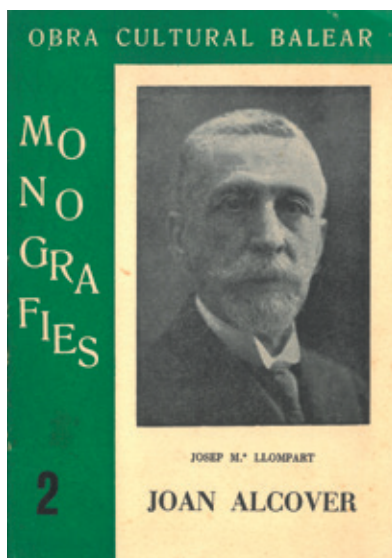
La revista *Lluc*

La revista *Lluc* fou una publicació de caràcter cultural amb una trajectòria emblemàtica. Nascuda el 1921 com *Lluch* i editada pels Missioners dels Sagrats Cors, fou pensada per difondre la devoció a la Mare de Déu de Lluc i l'ideari de l'orde religiós. A partir de 1960, s'inicià un procés d'obertura de la revista cap a la cultura pròpia, i el 1963 se'n normalitzà el nom.

De 1968 a 1987, l'Obra Cultural Balear assumí la responsabilitat de l'edició de la revista. En aquest període, *Lluc* esdevingué una eina decisiva de normalització cultural amb la publicació de textos d'història, art, religió, llengua, política i literatura dels principals intel·lectuals illencs. Els principals directors de la revista foren **Miquel Rosselló**, **Gaspar Munar Oliver** i **Pere J. Llabrés Martorell**. També en foren responsables legals **Gabriel Cristòfol Veny**, **Gabriel Fuster Mayans**, **Gafim** (1968-1974), i **Bartomeu Suau Tugores** (1974-1991).

El 1976, Josep M. Llompart era cap de redacció de la revista juntament amb Pere J. Llabrés. Malgrat les dificultats econòmiques —derivades dels ajuts limitats de què disposava l'OCB—, es feu tot el possible per garantir-ne la continuïtat, així consta en els debats de les reunions de la Junta Directiva. El 1978, rebé el **Premi Ciutat de Palma**, guardó que ajudà a superar una etapa crítica. El 1980, quan la revista vivia una situació insostenible, aconseguí el suport de la Fundació del Congrés de Cultura Catalana.

La revista *Lluc* es convertí en l'espai de referència per als intel·lectuals antifranquistes i nacionalistes, en un escenari en què els joves intel·lectuals antifranquistes i nacionalistes del moment podien manifestar les seves argumentacions, opinions i inquietuds. Era l'única publicació periòdica íntegrament en català amb continuïtat i lectorat fidel. El 1987, tornà a mans dels seus editors originals, moment en què l'OCB inicià la publicació d'*El Mirall*.

AUCA DEL CAPITÀ ANTONI

El capità Antoni
té un xabec tot blanc,
ala d'oronella,
mascaró pintat.
El capità Antoni:
espasí lluent,
casaca brodada
i a la mà un clavell.
El capità Antoni
té ulls de lleó;
li presenten armes
a toc de tambor.
El capità Antoni
vol per berenar
fetges de pirata
cuïts amb aigua-sal.
El capità Antoni

encalça l'anglès
—cametes me valguen,
boires de l'estret!
El capità Antoni
entra dins el port.
Sota la perruca
li brunz un record.
El capità Antoni
ja està per morir..
Brodén les donzelles
al carrer del Vi.
I el capità Antoni
balla un minué
amb angelets bàmbols
a dalt d'un fasser.

Josep M. Llompart, *Poemes de Mondragó*

10. Les delegacions als pobles i les campanyes de socis

Sota la presidència de Josep M. Llompart, es posaren en marxa diverses iniciatives per estendre la presència de l'OCB arreu de Mallorca. Cal destacar la creació d'una delegació a **Son Gotleu**, iniciativa de Pere Carrió, entre 1976 i 1977, tot i que el projecte no pogué continuar per manca de finançament.

El 21 de febrer de 1979, el Secretariat de Barriades aprovà les Bases per a una política cultural per a les barriades de Mallorca i el Projecte de política cultural per als barris de ciutat de Mallorca, amb l'objectiu d'establir vincles amb tots els barris de Palma.

Des de la fundació de l'OCB, la part forana col·laborava en els actes que s'organitzaven i mantenia contactes amb membres de la Junta Directiva. L'obertura de delegacions als pobles fou uns dels eixos de l'entitat. Les delegacions organitzaven actes culturals i editaven publicacions en català per difondre els actes que programaven. Es constituïren en nuclis actius de cara a la normalització lingüística i cultural en l'àmbit local. L'OCB intensificà els contactes amb cada una per millorar i coordinar les activitats que es duïen a terme.

Aquestes delegacions locals esdevingueren veritables nuclis de normalització lingüística i cultural amb l'organització de cursos i actes i l'edició de revistes:

Manacor: Escola de Mallorquí

Pollença: *El Gall* (1979-1987)

Algaida: *Es Saig* (1980)

Porreres: *Llum d'Oli* (1978-1989)

Sant Joan: *Mel i Sucre* (1980)

Llucmajor: *Llucmajor de Pinte en Ample* (1981)

Sant Llorenç: *Flor de Card* (des de 1972)

Artà, Capdepera, Campos, Bunyola, Alaró, Alcúdia, Felanitx, Petra, Inca, Sineu, Campanet, Montuïri, Vilafranca, Sant Jordi, Formentera, Búger, Santa Maria, Petra, Sóller, sa Pobla

Els nous socis

La irrupció d'un gran nombre de partits polítics i la participació en les primeres eleccions democràtiques restaren força inicial a les entitats culturals, ja que moltes persones optaren per la militància política. Davant això, l'OCB posà en marxa la figura del **visitador**, que anava als domicilis de possibles socis, persones amb un perfil de compromís amb la llengua i la cultura, per convidar-los a fer-se'n socis.

A partir dels anys vuitanta, amb el desencís respecte als primers governs preautonòmics, que confirmava que el camí seria llarg, el nombre de socis augmentà de manera exponencial.

Les campanyes de foment de socis també arribaven a la revista *Lluc*, que serví per arribar a lectors no associats amb consignes com les següents:

1976-1977: *La lluita d'un poble per la seva cultura*

1978: *Cada poble llaura el seu futur*

1979: *Ara més que mai, per l'ensenyament en la nostra llengua*

1982: *Sempre més i millor, per promoure la nostra vertadera cultura*

Veniu, Senyora Mort, ja tinc la cambra
desada i ben a punt: el ram de roses,
la música lentíssima, la seda,
els morats en la nit: cita perfecta.
Veniu, Senyora Mort, ja res no manca;
us espero inquiet, bevent la copa,
consultant el rellotge –trigau massa!–,
passejant nerviós, picant de mans
damunt qualsevol taula (a frec de polsos
roselles de l'ahir floreixen tendres,
i m'enerven, m'adormen, m'acaronen).
Veniu pel vent, pel foc, pels miralls pàl·lids
de velles cornucòpies, per l'alba
travessada d'amor. Veniu molt lenta,
besau-me a poc a poc, sens dir paraula,
i que faci el plaer la seva feina.
Veniu, Senyora Mort. Oh, trigau massa.

Josep M. Llompart, *La Capella dels Dolors i altres poemes*

11. Relacions amb altres entitats

El context polític de transició entre la dictadura i la democràcia, així com la creació de les primeres institucions autonòmiques, afavorí que l'Obra Cultural Balear es convertís en una entitat de referència i consulta per a tots els projectes de nova implantació.

Les noves institucions polítiques tingueren molt present l'OCB. L'Ajuntament de Palma sol·licità la participació de membres de la Junta Directiva en diverses comissions: a la Comissió d'Urbanisme hi participaren Xavier Cassanyes, Baltasar Darder i Miquel Adrover, mentre que a la Comissió de Cultura ho feu Isidor Marí.

L'OCB col·laborà també en l'organització de les jornades del CIEMEN (Centre Internacional Escarré per a les Minories Ètniques i Nacionals).

Es mantingueren contactes permanents amb Òmnium Cultural (especialment amb el president Joan Vallvé), amb la Fundació Jaume I de Barcelona i amb l'Institut d'Estudis Catalans. Igualment, es mantingué una relació estreta amb el Congrés de Cultura Catalana. En aquest sentit, destaca la participació mallorquina en les activitats escolars «El País a l'Escola» impulsades per Acció Escolar, una secció del Congrés de Cultura Catalana.

Amb el Centre d'Estudis Ramon Llull s'organitzà la festa del beat Ramon Llull i l'encesa de la Flama de la Llengua. Amb el País Valencià, els contactes establerts contribuïren al naixement d'Acció Cultural del País Valencià.

Jaume Corbera, al capdavant del Secretariat de Relacions Exteriors, impulsà i consolidà totes aquestes col·laboracions. Juntament amb entitats de Catalunya i del País Valencià, s'organitzaren colònies escolars d'estiu amb participació d'infants de Mallorca, Menorca, Eivissa i Formentera. També es mantingueren contactes amb Perpinyà i es col·laborà amb La Bressola. A més, es participà en el concurs de poesia jove catalana d'Elx.

L'OCB convidà una delegació de l'Alger a visitar Mallorca l'any 1982, i organitzà un viatge per als socis a Andorra.

Els contactes amb La Caixa possibilitaren l'obtenció de subvencions per a les colònies escolars, així com la cessió de la seva sala d'actes per a conferències. Igualment, es gestionà la presència a les Balears d'activitats en català promogudes per La Caixa a Barcelona, com ara «La Caixa a les Escoles» o el còmic *Cavall Fort*.

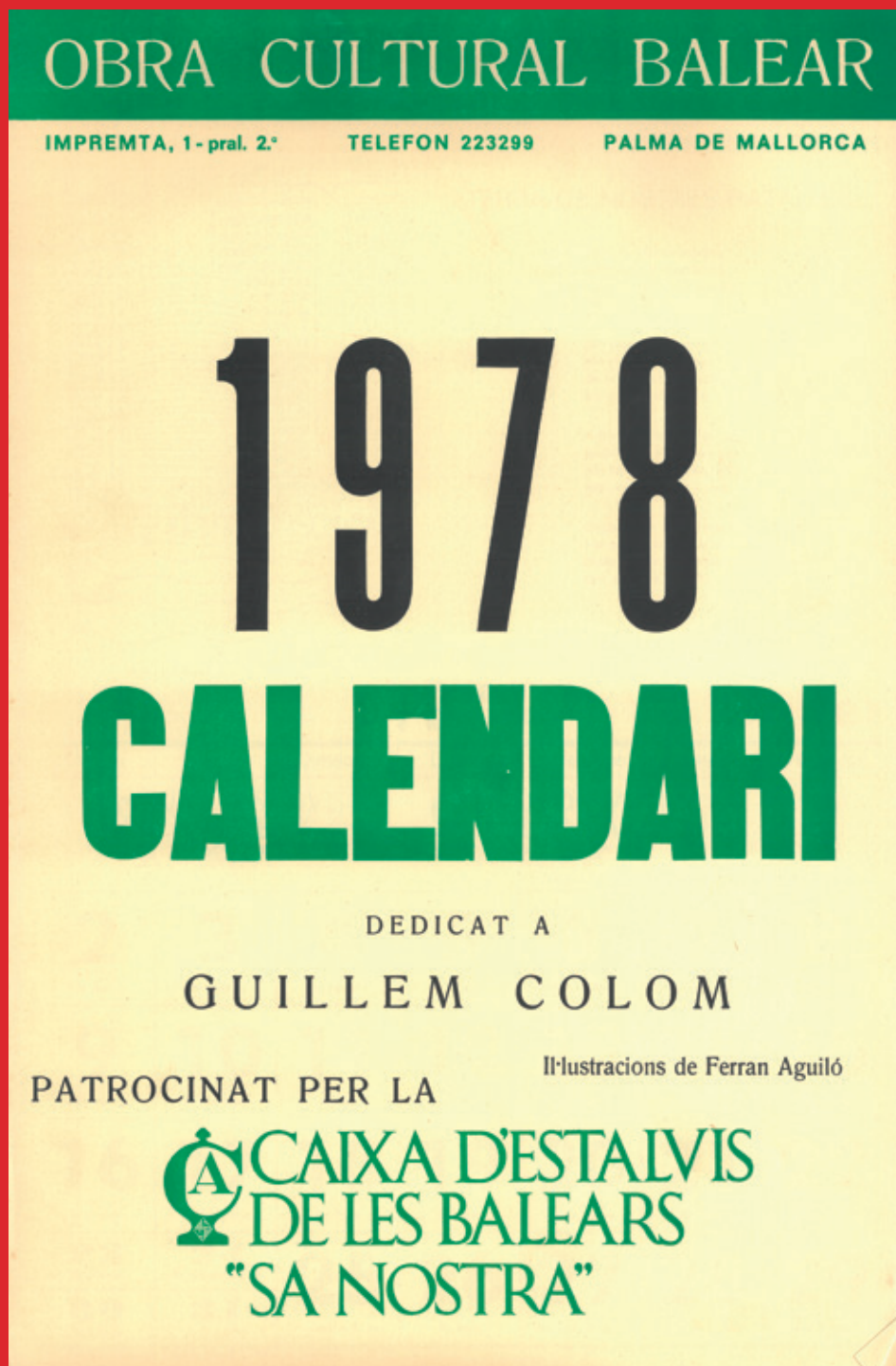
L'any 1981, l'OCB s'adherí al Congrés de Pediatres de Llengua Catalana, així com a la campanya i la manifestació contra l'ingrés d'Espanya a l'OTAN, deixant clar que l'adhesió es feia des d'un posicionament estrictament cultural. També s'adherí a l'acte d'afirmació nacional dels Països Catalans.

L'OCB participà en una trobada sociolingüística a Pamplona i en signà les conclusions finals. L'any 1982, Josep M. Llompart assistí a Toronto (Canadà) al III Col·loqui d'Estudis Catalans a Amèrica del Nord, organitzat per la **North-American Catalan Society**.

Finalment, l'OCB acudí a la fira Expocultura de Barcelona amb un estand propi.

Josep M. Llompart en una reunió en el Col·loqui de la North-American Catalan Society amb Maria Antònia Oliver i Jaume Fuster, entre d'altres, 1982

PRIMAVERA

Eres tu el camp, o el camp enamoraves?
Coneixies l'abril i ja et somreia
un dimoni boiet a flor de galta.

Venies
per un caminet ros de mitja tarda.
Flames del vent cremaven blaus domassos
d'aigua de mar, em duïes
un paner d'ametlons, copinyes, nacres,
i tenies la veu color de rosa.

Temps era temps, amor, temps era temps!

Parlàvem... Jo no sé de què parlàvem;
d'exàmens de llatí, o per ventura
d'un llibre de poemes. El crepuscle
se'ns moria a les mans com un fresquíssim
papalló virolat. Cavalls de l'ombra
la sang ens galopaven.

Temps era temps, amor, temps era temps!

Dissabtes de capvespre, sense escola.
Qui recorda?... Qui sap?... Mira la pluja.

Josep M. Llompart, *Poemes de Mondragó*

12. El calendari de l'Obra Cultural Balear

El primer calendari de l'Obra Cultural Balear es publicà l'any 1965. Els textos, escrits per Josep M. Llompart, feien referència a diversos episodis de la nostra història, com ara *Mallorca es ret a Felip V*, *La conquesta d'Eivissa*, *El Regne de Mallorca*, *La batalla de Llucmajor* i *Armadans i Espanyols*, entre d'altres. Els gravats que acompanyaven aquest calendari eren d'Albrecht Dürer. Aquesta iniciativa, de gran valor cultural, no s'ha interromput mai des d'aleshores.

Durant el període en què Josep M. Llompart fou president de l'Obra Cultural Balear, els temes dels calendaris foren els següents:

1976: *Llorenç Riber*, amb il·lustracions de Roca Fuster.

1977: *Poetes romàntics de Mallorca*, amb il·lustracions de Joan Guerra.

1978: *Guillem Colom*, amb il·lustracions de Ferran Aguiló.

1979: *Ramon Llull*, amb il·lustracions fetes per alumnes d'escoles de Mallorca i seleccionades per Gabriel Janer Manila.

1980: *Anselm Turmeda*, amb il·lustracions d'Aina Bonner.

1981: *Gumersind Gomila*, amb il·lustracions de Mateu Forteza. A més, aquell any es va fer arribar als socis una felicitació nadalenca amb un poema de Llorenç Moyà i una il·lustració de Damià Ramis.

1982: *Bernat Vidal i Tomàs*, amb il·lustracions d'Antoni Riera.

1983: *Marià Villangómez*, amb il·lustracions de Damià Jaume.

PETITA HISTÒRIA FAMILIAR

Homenatge a Pompeu Fabra

I tanmateix –mirau com són les coses–,
no sé què em va passar.
Va ser com si es trencassin les finestres
dins la vena que em va per la mà esquerra,
o com si m'enrunassin
Tots els castells els rius de les paraules.

Josep M. Llompart, *Memòries i confessions d'un adolescent de casa bona*
(fragment)

13. Les juntes directives durant el període de Josep M. Llompart com a president de l'Obra Cultural Balear (1976-1983)

D'acord amb els Estatuts aprovats l'any 1971, les juntes directives de l'Obra Cultural Balear estaven formades per onze socis elegits per l'Assemblea General: un president, un vicepresident, un secretari, un vicesecretari, un encarregat d'informació i relacions, un tresorer i cinc vocals. Els càrrecs tenien una durada de quatre anys, amb la possibilitat de reelecció per a un segon mandat. També es podia designar una junta assessora.

La darrera Junta Directiva sota la presidència de Climent Garau (1976)

President:

Climent Garau Arbona

Vicepresident:

Vicenç Palmer Balaguer (responsable dels cursos de llengua)

Secretari:

Francesc Moll Marquès

Vicesecretari:

Ferran Gomila Mercadal (assessoria jurídica, secció de problemes ciutadans i relacions amb Menorca)

Tresorer:

Jaume Aguiló Valls (cineclub i relacions amb els socis)

Vocals:

Ignasi Mascaró Pons (premsa, ràdio i revista *Lluc*)

Sebastià Serra Busquets (cursos de cultura)

Antoni Tarabini Castellani

Joana Serra de Gayeta (relacions públiques, actes culturals i relacions amb el Congrés de Cultura Catalana)

Pere Carrió Villalonga (secretariat de pedagogia, esplai i escoltisme)

Andreu Oliver Oliver (secretariat de pobles i escola de camp)

Gaspar Reynés

El 26 de novembre de 1976, per a la renovació de càrrecs, no es va presentar cap candidatura a la presidència. Davant aquesta situació, es va acordar que el vicepresident assumís la presidència en funcions, i que entre els membres de la Junta Directiva es triàs un president que posteriorment havia de ser ratificat per l'Assemblea de Socis.

Entre el 6 de desembre de 1976 i el 6 de maig de 1977, Josep M. Llompart presidí les sessions com a vicepresident en funcions. El 16 de maig de 1977, fou elegit president per votació secreta de la Junta Directiva i ratificat a l'Assemblea de Socis el 22 de juny del mateix any.

Junta Provisional de 1977

President:

Vicenç Palmer Balaguer

Vicepresident:

Josep M. Llompart

Secretària:

Joana Nicolau Bover

Vicesecretari:

Ferran Gomila Mercadal

Tresorer:

Jaume Aguiló Valls

Vicetresorer:

Joan Oliver Fuster

Vocals:

Miquel Adrover Mascaró, Miquel Duran Ordinyana, Baltasar Llompart Cortès, Antoni Mateu Socies, Isidor Marí Mayans, Sebastià Serra Busquets, Gaspar Reynés Quintana, Pere Carrió Villalonga, Andreu Oliver Oliver

Junta Directiva 1978-1979 (eleccions del 31 de maig de 1978)

President:

Josep M. Llompart de la Peña

Vicepresident:

Miquel Duran Ordinyana

Secretària:

Joana Nicolau (substituïda per Joan Oliver el 17 d'octubre de 1979 amb motiu del seu nomenament com a catedràtica a Múrcia)

Tresorer:

Baltasar Llompart Cortès

Vicetresorer:

Gabriel Barceló Rullan

Vocals:

Isidor Marí Mayans (ensenyament d'idiomes), Miquel Adrover Mascaró (relacions amb centres d'ensenyament), Josep Amengual Batle (informació i estudis), Andreu Oliver i Antoni Mateu Socies (pobles), Xavier Cassanyes Garcia (barriades, fins al 17 d'octubre de 1979), Ferran Gomila Mercadal (relacions públiques), Antoni Serra Bauçà (publicacions, dimiteix el 13 de novembre), Gabriel Barceló Rullan (finances), Miquel Duran (ecologia i medi ambient), Pere Carrió Villalonga (escoltisme i joventut), Joan Oliver Fuster (acció i extensió cultural), Jaume Aguiló Valls, Sebastià Serra Busquets, Gaspar Reynés

Junta Directiva 1979-1980

President:

Josep M. Llompart

Vicepresident:

Miquel Duran Ordinyana (defensa de la natura)

Secretària:

Joana Nicolau (fins al 26/10/79), substituïda per Joan Oliver

Vicesecretari:

Gabriel Barceló Rullan

Tresorer:

Baltasar Llompart Cortès

Vocals:

Isidor Marí Mayans (cursos de català, fins a l'1/10/1980), Joan Oliver Fuster, Josep Amengual Batle, Miquel Adrover Mascaró (acció i extensió cultural), Antoni Mateu Socies, Pere Rayó Bennàssar, Rafel Horrach Llabrés (delegacions de pobles), Jaume Corbera Pou (relacions exteriors i amb els socis), Xavier Cassanyes Garcia (des del 29/10/79), Baltasar Darder Sansó, Josep Manuel Casesnoves (barriades)

Junta Directiva 1980-1981

President:

Josep M. Llompart

Vicepresident:

Miquel Duran

Secretari:

Joan Oliver

Tresorer:

Baltasar Llompart

Vocals:

Jaume Corbera, Antoni Artigues (dimissió per motius laborals el 21/10/81), Guillem Daviu, Baltasar Darder, J. M. Vives, Aina Rosselló, Josep Amengual, Isidor Marí (fins a l'1/10/80), Pere Rayó, Baltasar Llompart, Gaspar Reynés, Joan Oliver, Manuel Casesnoves, Rafel Horrach

Junta Directiva 1981-1982

President:

Josep M. Llompart

Vicepresident:

Miquel Duran

Secretari:

Joan Oliver

Tresorer:

Baltasar Darder

Vocals:

Jaume Corbera, Antoni Artigues (dimissió el 21/10/81), Guillem Daviu, J. M. Vives, Aina Rosselló, Josep Amengual, Pere Rayó, Gaspar Reynés, Joan Oliver, Gabriel Barceló, Manuel Casesnoves, Rafel Horrach, Miquel Adrover

Junta Directiva 1982-1983

President:

Josep M. Llompart

Vicepresident:

Miquel Duran

Secretari:

Joan Oliver

Tresorer:

Baltasar Darder

Vocals:

Pere Rayó, Josep M. Palau i Camps, Martí March Cerdà, Pere Morey Servera

Junta Directiva elegida el 21 de novembre de 1983 en la qual Josep M. Llompart deixa la presidència a Ignasi Ribes

President:

Ignasi Ribes Garau

Vicepresident:

Josep M. Palau i Camps

Secretari:

Martí March

Vicesecretari:

Maties Oliver Castanyer

Tresorer:

Miquel Pascual Garcias

Vocals:

Josep Rosselló Cuní (mitjans de comunicació)

Jaume Serra Vidal i Baltasar Darder (joventut i esplai)

Josep Melià Garí (ensenyament i normalització)

Damià Pons (animació cultural)

Pere Morey Servera i Maties Oliver Castanyer (promoció i recursos econòmics)

Ignasi Ribes (investigació i estudis)

Diada per la Llengua i l'Autogovern de l'OCB el 6 de maig de 1995

Veig el futur amb preocupació i esperança. Dic sovint que, si miram cap endavant, el futur es veu amb un cert pessimisme perquè encara queda molt per fer; però, si miram cap enrere, es veu que s'ha millorat molt, s'han fet moltes passes endavant en el terreny cultural i lingüístic. Així i tot hi ha actualment grans retrocessos. [...] Actualment el català s'ha convertit en la llengua de l'escenari i el castellà en llengua del pati de butaques, quan el que necessitam és que el català ocupi tots dos espais. Una llengua no es normalitza si no es fa necessària; la gent usa l'instrument lingüístic que li és més còmode i a Mallorca, en aquests moments, es pot viure tranquil·lament en castellà, quan a Madrid, per exemple, no es pot viure si no és en castellà, o a Anglaterra en anglès. [...] Les actituds no han canviat. El que ha canviat és el context; no hi ha la repressió d'aquells moments i des de llavors hi ha hagut més roses que no espines, però les espines que queden són ben punyentes.

«Entrevista a Josep M. Llompart». Joan M. Mas, *Pissarra*, núm. 65, novembre-desembre de 1992.

14. Després de Llompart: una llavor que no s'atura

Quan Josep M. Llompart deixà la presidència de l'Obra Cultural Balear el 21 de novembre de 1983, ho feu amb la serenitat d'algú que ha complert el seu deure. Però la seva implicació no es va acabar amb el càrrec. El seu llegat, tant institucional com personal, va continuar influïent de manera decisiva en la trajectòria de l'entitat i en l'evolució cultural del país.

Un relleu amb continuïtat

El seu successor, **Ignasi Ribas**, assumí la presidència en un context encara ple de reptes. La consolidació de l'autonomia, la implantació efectiva de la Llei de normalització lingüística i la necessitat de reforçar l'ús social del català, requerien una entitat forta i cohesionada.

Gràcies al **camí traçat per Llompart**, l'OCB estava preparada per afrontar aquests reptes. La seva presidència havia donat solidesa, estructura i prestigi a l'entitat. S'havien establert contactes institucionals, una base social àmplia i una agenda cultural pròpia, amb capacitat d'influència.

Josep M. Llompart, Ignasi Ribas i Miquel Alenyà, presidents de l'OCB, en l'acte de celebració dels 25 anys de l'entitat

La força del seu exemple

Tot i deixar la presidència, Llompart no s'allunyà mai de l'OCB. Continua participant en actes; hi col·laborà amb publicacions, i mantingué una actitud activa, però humil. Mai no cercà el protagonisme; actuava com **una figura de referència tranquil·la, de consell i de memòria**.

El seu nom i el seu exemple esdevingueren un referent ètic i cultural per a les noves generacions de membres de l'entitat.

Una tasca que esdevé causa col·lectiva

L'herència de Llompart a l'OCB no es limitava a la gestió concreta d'uns quants anys. Era més profunda: havia **convertit la defensa de la llengua i la cultura en una causa compartida**, en una responsabilitat col·lectiva. Havia dotat l'entitat d'un sentit històric, d'una vocació nacional i d'un esperit alhora inclusiu i exigent.

A partir de la seva presidència, l'Obra Cultural Balear deixà de ser només un espai de resistència i esdevingué un **instrument actiu de construcció de país**.

Diada per la Llengua i l'Autogovern de l'OCB el 6 de maig de 1995

Jornades del Grup Blanquera l'any 1992. A la dreta, Josep M. Llompart

15. Cloenda: Llompart, la veu d'una consciència col·lectiva

Parlar de Josep M. Llompart és parlar d'una figura que va saber unir la paraula amb l'acció, la cultura amb el compromís, la tradició amb la modernitat. La seva trajectòria personal i la seva presidència a l'Obra Cultural Balear no només formen part de la nostra història recent, sinó que constitueixen **una lliçó viva de civisme, dignitat i amor pel país**.

Llompart va entendre que **la cultura és una eina de llibertat**. Que la llengua no és un mer vehicle de comunicació, sinó un element fonamental d'identitat i de cohesió social. I que la política, en el sentit més noble, és inseparable de l'ètica i del compromís personal.

Va viure moments difícils, d'incertesa, de tensions internes i externes. Però mai no va perdre l'equilibri. Mai no va renunciar a la coherència. Mai no va deixar de creure en el poder de la paraula per transformar el món.

Avui, la seva figura roman com **una veu clara enmig de la confusió**, com **un far de serenor i convicció** per a tothom qui estima aquesta terra i aquesta llengua. El seu llegat no és tan sols allò que va fer, sinó allò que ens va ensenyar que era possible fer.

En un temps com l'actual, en què sovint impera la immediatesa i la superficialitat, recordar Llompart és **recordar que la cultura demana profunditat, que la llibertat exigeix constància i que el país es construeix cada dia**.

Per això, homenatjar Josep M. Llompart i la seva tasca a l'Obra Cultural Balear no és mirar enrere amb nostàlgia. És, sobretot, mirar endavant amb responsabilitat, i entendre que, com ell, **cadascun de nosaltres pot ser veu, pot ser pedra, pot ser llavor**.

Manifestació contra el TIL, 29 de setembre, 2013. Foto: José Juan Guijarro

**OBRA
CULTURAL
BALEAR**
LLENGUA / CULTURA / PAIS

100
Josep Maria
Llopart